بىلىمگەننى بىلقۇتتىن بىل!

ۋاپادار ئاكا

讲情义的哥哥

Wapadar aka

شىنجاڭ ئېلېكترون ئۇن-سن نەشرىياتى
新疆电子音像出版社

تەلىم-تەربىيە ئۈچۈن 学与教

بىلىمگەننى بىلقۇتتىن بىل!

ۋاپادار ئاكا

讲情义的哥哥

Wapadar aka

01. ئادىل پادىشاھ
02. گۈزەللىك بۇلىقى
03. ئەقىل ۋە مىراس
04. گول چامغۇرۇاي
05. ئىككى ھۇرۇن
06. مەلىكە بەرنا
07. مونۇكباي
08. ئۈچ ئوغۇل
09. ئۈر توقماق
10. ۋاپادار ئاكا
11. خېمىر باتۇر
12. خۇرشىد مەرگەن
13. قارا چاچلىق قىز
14. قوڭغۇز ئاغچا
15. ياغاچ ئات
16. يېرىل تېپىشىم
17. ھۇنەرنىڭ ھېكمىتى
18. پاتمە بىلەن زۆھرە
19. خاسىيەتلىك بۇلاق
20. ۋىجدانلىق يىگىت
21. تۇردى ماقۇلنىڭ قىزلىرى
22. يامان تەربىيەنىڭ ئاقىۋىتى
23. خاسىيەتلىك گۈل
24. بۆلۈنگەننى بۆرە يەر
25. ھېكمەتلىك ساندۇق
26. ئېيىقچاقنىڭ مېھمان چاقىرىشى
27. شاھزادە بىلەن بېلىق
28. قىز كىمگە تەئەللۇق
29. ياخشىلىق يەردە قالماس
30. ياخشى نىيەت بەختكە ھەمراھ

شىنجاڭ بىلقۇت شىركىتىدە تۈزۈلدى 新疆碧利库特公司开发

ISBN 978-7-900511-10-2

باھاسى: 240.00 يۈەن (جەمئىي 30 تۈر، يەككە باھاسى 8.00 يۈەن)
价格：240.00 元（共 30 种类，单价 8.00 元）

تەلىم-تەربىيە ئۈچۈن 学与教

ۋاپادار ئاكا

讲情义的哥哥

Wapadar aka

تەجرىبىلىك ئاتا-ئانىلار پەرزەنت تەربىيىلەشتە ئەجدادلاردىن قالغان ھاياتىي ھېكمەتلەردىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنىشنى؛ راۋان تىل، قىزىقارلىق ۋەقەلىكلەرنىڭ بالىلارنىڭ قەلبىگە تېزلا ئورنىشىپ، ئۇلارنىڭ ئۆمۈرلۈك دەسمايىسىگە ئايلىنىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىدۇ. «بىلقۇت بالىلار چۆچەكلىرى»گە خەلق ئاغزاكى ئىجادىيىتىدىكى ھاياتىي كۆچكە تولغان چۆچەكلەر بالىلارچە ساددا ۋە چۈچۈك تىلدا پىششىقلىنىپ كىرگۈزۈلگەن بولۇپ، بۇ چۆچەكلەردە باتۇرلار ئالقىشلىنىپ، ئەقىل ئىشلىتىش، تەدبىرلىك بولۇش، ئىلىم-پەن، ھۈنەر ئۆگىنىش تەشەببۇس قىلىنىدۇ، ئاقكۆڭۈل، سەممىي، ۋاپادار بولۇش، تەبىئەت ۋە ھايۋاناتلارنى سۆيۈش، ئۇلارنى قەدىرلەش تەكىتلىنىپ، چېۋەر، ئىللىق، خۇشپىچىم بولۇشتەك ئالىيجانابلىق روھ مەدھىيىلىنىدۇ.

شىنجاڭ بىلقۇت شىركىتىدە تۈزۈلدى
新疆碧利库特公司开发

بىلقۇت باللار چۆچەكلىرى

ۋاپادار ئاكا

讲情义的哥哥

Wapadar aka

شىنجاڭ ئېلېكترون ئۇن-سىن نەشرىياتى
新疆电子音像出版社

书　　名　儿童故事
编　　写　碧利库特公
责任编辑　古丽巴哈尔，牙里坤·肉孜
责任校对　克尤木·吐尔逊
设　　计　艾尼瓦尔·吐尔逊，伊尔夏提（书法家），伊利亚尔（画家）
　　马合木提江（画家）
出　　版　新疆电子音像出版社
地　　址　乌鲁木齐市西虹西路36号
邮　　编　830000
发　　行　新疆新华书店
印　　刷　新疆新华印刷厂
开　　本　850×1168mm　1/32
印　　张　2.5
版　　次　2010年8月第1版
印　　次　2010年8月第1次印刷
书　　号　ISBN 978-7-900511-10-2
定　　价　240元（共30种类，单价8.00元）

نەشرىياتتىن

ھەرقايسىمىز كىچىكىمىزدىن باشلاپ بوۋا ـ مومىمىز ۋە ئاتا ـ ئانىمىز ئېيتىپ بەرگەن ساماۋى چۆچەكلەرنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭدىن يېتەرلىك روھىي ئوزۇق ۋە تەربىيە ئېلىپ چوڭ بولغان. شۇنىڭ ئۈچۈن بالىلارنى تەربىيەلەشتە، ئۇلارنى ئەدەپ ـ ئەخلاقلىق، قائىدە ـ يوسۇنلۇق چوڭ قىلىشتا، ئەقىل بۇلىقىنى ئېچىشتا چۆچەكتەك ئەپچىل ۋە قوللىنىشچان ئۇنۇملۇك ۋاستە بولمىسا كېرەك. شۇنىڭ ئۈچۈن، خەلقىمىزدە يەتتە ياشتىن يەتمىش ياشقىچە ھەممىسى چۆچەك ئاڭلاشنى ۋە ئوقۇشنى ياخشى كۆرىدۇ.

يېقىنقى يىللاردىن بۇيان بالىلارغا ئائىت كىتاب ۋە ئۇن ـ سىن بۇيۇملىرى نەشر قىلىپ، كىشىلەرنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشىپ كېلىۋاتقان شىنجاڭ بىلقۇت ئېلېكترون پەن ـ تېخنىكىسى شىركىتى خەلقىمىزنىڭ چۆچەككە بولغان تەشنالىقىنى قاندۇرۇش، پەرزەنتلەرنىڭ خەلقىمىز ياراتقان چۆچەك خەزىنىسىدىن خەۋەردار قىلىش ۋە ئۇلارنى تەربىيەلەش مەقسىتىدە، «بىلقۇت بالىلار چۆچەكلىرى» نامىلىق بۇ بىر يۈرۈش كىتابچىلارنى تەييارلاپ بالىلارغا سۇندى. بۇ كىتابلارغا كىرگۈزۈلگەن چۆچەكلەرنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى خەزىنىسىدىكى ناھايىتى مۇھىم، مەزمۇنى چوڭقۇر، تەربىيۋى ئەھمىيىتى زور بولغان

چۆچەكلەردىن تاللىنىپ، ئۇلارنى باللارنىڭ تىلىغا ئايلاندۇرۇپ بىر قېتىم پىششىقلاپ ئىشلەشتىن ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق بارلىققا كەلگەن. شۇنىڭ ئۈچۈن ئاتا - ئانىلارنىڭ پەرزەنت تەربىيىسىدە پايدىلىنىشىغا تولىمۇ مۇۋاپىق كېلىدۇ.

«بىلقۇت باللار چۆچەكلىرى» — چۆچەكلەرنىڭ مەزمۇنى بويىچە ئايرىم - ئايرىم رەتلەنگەن بولۇپ، ھەر بىر چۆچەك مۆھتەرەم بۇۋاي بىلەن ئۇنىڭ ئامراق نەۋرىسى بىلقۇتجاننىڭ قىسقا - قىسقا دىئالوگلىرى ئارقىلىق بىر - بىرىگە باغلىنىپ، بىر پۈتۈن گەۋدە ھاسىل قىلىدۇ. چۆچەكلەرنىڭ تىلى چۈچۈك، راۋان ۋە يېقىملىق بولۇپ، ئۆسۈپ يېتىلىۋاتقان پەرزەنتلەرنىڭ ئوقۇشىغا تولىمۇ باب كېلىدۇ. بىز بۇ بىر يۈرۈش كىتابنى پەرزەنتلىرىنى ياراملىق تەربىيىلەش يولىدا ئىزدىنىۋاتقان ئاتا - ئانىلارغا ۋە بىلىمگە تەشنا پەرزەنتلەرگە ئالاھىدە تەۋسىيە قىلىمىز.

مۇندەرىجە

ۋاپادارلىق 1
تۇغقانلىق رىشتىسى 6
ئاكا ـ ئۇكا 15
ۋاپادار ئاكا 27
كىشى ياتتىن خاپا بولمايدۇ، ئۆز يېقىنىدىن خاپا بولىدۇ ... 33
ۋاپادارلىق 39
قېرىنداشلىقنىڭ ئۈلگىسى 68
ساپ كۆڭۈل يىگىت ۋە زېھىنلىك قىز 71

ۋاپادارلىق

پەرزەنتلەرنى ئەل ـ يۇرتقا، ئائىلىگە ۋاپادار، كۆيۈمچان قىلىپ يېتىشتۇرۇش ھەر بىر ئاتا ـ ئانىنىڭ مۇقەددەس بۇرچىدۇر. ھەرقانداق يۇرت ۋە ئەلدە ۋاپادار كىشىلەر كۆپ بولسا، شۇ يۇرت ۋە ئەل تېز رونىق تاپىدۇ، كىشىلەر ئارىسىدا گۈزەل ئەخلاق ھۆكۈم سۈرىدۇ، پەرزەنتلەر يارامليق ئادەم بولۇپ يېتىلىدۇ. قايسى ئەل ۋە يۇرتتا ۋاپاسىزلىق ئەۋج ئالسا، شۇ ئەل ۋە يۇرتنى جۇت باسىدۇ. مانا بۇ قەدىمدىن تارتىپ ئىسپاتلانغان ھەقىقەت. شۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈن، پەرزەنتلەر ئارىسىدا ۋاپادارلىق تەربىيەسىنى كۈچەيتىش ناھايىتى مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە.

مۇھتەرەم بوۋاي ئۇزۇندىن بېرى نەۋرىسى بىلقۇتجانغا ۋاپادارلىق ھەققىدە تەربىيە بېرىشنى كۆڭلىگە پۈكۈپ كەلگەنىدى. نەۋرىسى ھازىر ئاتا ـ ئانىغا ۋاپادار بولۇشنى بىلسىمۇ، ئەمما ۋاپادارلىقنىڭ ھەممە مەزمۇنىنى تولۇق بىلىپ كەتمەيتتى، ئۇ كۆيۈنۈش، ئاتا ـ ئانىنىڭ ئۇمىدىنى ئاقلاش ـ نىلا ۋاپادارلىق كۆرسەتكەنلىك دەپ چۈشىنەتتى. شۇ

ئا، ئۇنىڭغا ۋاپادارلىق ھەققىدىكى چۆچەكلەرنى ئېيتىپ بېرىپ، بۇ ھەقتىكى بىلىمىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش ئىنتايىن مۇھىم بولۇپ قالغانىدى.

بوۋىسىنىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلگەنىدەكلا، بىلقۇتجان بۇگۈن:

ــ بوۋا، ماڭا ۋاپادارلىق، قېرىنداشلىق ھەققىدە سۆزلەپ بەرسىڭىز قانداق؟ ــ دەپ سوراپ قالدى.

مۆھتەرەم بوۋاي دائىم كۆڭلىدىكىنى تېپىۋالىدىغان ئەقىلىق نەۋرىسىدىن سۆيۈنۈپ كەتتى. ئۇ بىلقۇتجاننىڭ بېشىنى مېھرىبانلىق بىلەن سىلاپ تۇرۇپ چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى:

ــ ئەي قەدىرلىك بالام! ۋاپادارلىق ئالدى بىلەن تۇغۇلغان يۇرت، ۋەتەنگە ۋاپادار، ساداقەتمەن بولۇش، ۋەتەنداشلار بولغان ئەل ـ يۇرتقا ۋاپادار بولۇش ۋە ئاتا ـ ئانىغا، قوۋم ـ قېرىنداشلارغا، دوست ـ يارەنلەرگە ۋاپادار بولۇشلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ۋاپادارلىق شۇنداق شېرىن بىر نېمەتكى، بۇ نېمەتكە ئېرىشكەن كىشىنىڭ دىلى يايراپ، ئۇ دۇنيا، بۇ دۇنيا ۋاپادارلىق كۆرسەتكۈچىدىن رازى بولۇپ كېتىدۇ. ۋاپادارلىق كۆرسەتكۈچىمۇ باشقىلارغا ياخشىلىق قىلالىغانلىقىدىن كۆڭلى يايرايدۇ ۋە قىلغان ئىشىدىن سۆيۈنىدۇ، ئەل ـ يۇرت بۇنداق كىشىدىن ئۆرنەك ئېلىپ، خەلق ئارىسىدا ۋاپادار كىشى ئەزىزلىنىدىغان مەرتىۋىسىگە يېتىشىدۇ. ھەرقانداق خەلقتە

ۋاپادار كىشىلەر كۆپ بولىدىكەن، شۇ خەلق تېز رونىاق تېپىپ، گۈللەپ ـ ياشنايدۇ، قايسى خەلقتە ۋاپاسىزلار كۆپەيىپ كەتسە، گۈللەپ ـ ياشناش ئۇ ياقتا تۇرسۇن، خارابلىشىپ گۈمران بولىدۇ. كۆز نۇرۇم بالام، شۇ نەرسە ئېسىگدە بولسۇنكى، ئەل ـ يۇرتقا، خەلقىگە، ئاتا ـ ئانىسىغا ۋاپادار بولغان كىشى ئەڭ بۈيۈك ساخاۋەت ئىگىسىدۇر. سەنمۇ مانا مۇشۇنداق ساخاۋەت ئىگىسى بولۇشقا تىرىش، ساخاۋەتلىك بول، ساخاۋەت يېپىنچىسى ھەر ۋاقىت ئۈستۈڭدە بولسۇن. ئەڭ ئالدى بىلەن تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يۇرتۇڭنى، ۋەتىنىڭنى جېنىڭدىن ئەزىز بىلىپ سۆيۈ ۋە ئۇنىڭغا ۋاپادار لىق كۆرسىتىشكە، «ئەرنىڭ بالىسى بولغۇچە، ئەلنىڭ بالىسى بولۇش»قا تىرىش، چۈنكى، ئەل ـ ۋەتەن بولغاندىلا سەنمۇ بولىسەن، ئەل ـ ۋەتەن گۈللىگەندىلا، خاتىرجەم بولغاندىلا، سېنىڭ بەختىڭمۇ ئېچىلىدۇ؛ ئاتا ـ ئاناڭنى قەدىرلە، ئۇلارغا ۋاپادار بول، ئالەڭنى قەدىرلە، ئۇلارغىمۇ ۋاپادار بول. كېيىن چوڭ بولغاندا پەرزەنتلىرىڭنى كۆڭۈل قويۇپ ھەر جەھەتتىن ئەتراپلىق يېتىلدۇرۇشكە، بولۇپمۇ ۋاپادار بولۇشقا يېتەكلە، بۇ جەھەتتە ئۆزۈڭ ئۈلگە بول. شۇنداق قىلساڭ، سەن ھەقىقەتەن ۋاپادار ھېسابلىنىسەن...

بىلقۇتجان بوۋىسىنىڭ ئالتۇنغا بەرگۈسىز سۆزلىرىنى تەشنالىق بىلەن ئاڭلىماقتا ئىدى. مۆھتەرەم بوۋاي ئوتتەك قىزغىنلىق

بىلەن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

ــ ھەي جېنىم بالام! تۇرمۇشتىكى بەزى ئىشلارنى سەن تېخى ھېس قىلىپ بولالمايسەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە بىر تۇغقان قېرىنداشلارنىڭ مېھىر ــ مۇھەببەتلىك، ژاپادار بولۇش ــ بولماسلىقىمۇ كىچىكىدە تەربىيەلەشكە باغلىق. ياخشى تەربىيەلەنگەن بولسا، بالىلار تاكى قېرىغۇچە بىر ــ بىرىگە كۆيۈنۈپ، بىر ئائىلىنى خۇشاللىققا ۋە بەخت ــ سائادەتكە چۆمدۇرۇپ ياشايدۇ. بۇنىڭ ئەكسىچە بولسىچۇ، ياتلار بىر ــ بىرى بىلەن چېقىشىپ ئۆتىدۇ، قېينىچىلىققا ئۇچرىغاندا ياردەم قولىنى سۇنىدۇ ــ يۇ، بىر قورساقتا ياتقان قېرىنداشلار بىر ــ بىرىگە دۇشمەنىدەك مۇئامىلە قىلىدۇ، قارىسىمۇ ئالۋاستىغا قارىغاندەك قارايدۇ، بالىلىرىنىمۇ بىر ــ بىرىگە ئۆچمەنلىكى بار ھالدا تەربىيەلەيدۇ. بىرىنىڭ بېشىغا كۇن چۈشسە يەنە بىرى ياردەم قولىنى سۇنمايدۇ. بۇنداق قېرىنداشنىڭ بولغىنىدىن بولمىغىنى ياخشىراق.

ــ قېرىنداش، ئۇرۇق ــ تۇغقانلار بىر ــ بىرىگە يار ــ يۆلەك بولۇپ ئۆتسە نېمىدېگەن ياخشى ــ ھە؟ مەن مۇشۇنداق بولۇشنى بەك ئارزۇ قىلىمەن! ــ دېدى بىلقۇتجان چۈرۇقلاپ.

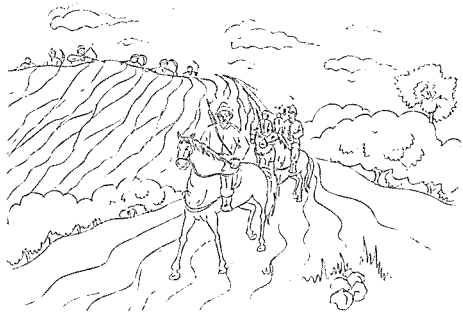

ــ شۇنداق، دېگىنىڭكەلسۇن. تۇغقانلار ئارا مېھىر ــ مۇھەببەت ئۇرۇقىنى چوڭلار چاچىدۇ، ئۇلارنىڭ ۋاستىسى قانچە مۇھىم بولغانسېرى ئۇرۇق ــ تۇغقان

بولغۇچىلارنىڭ ئالاقىسى شۇنچە قويۇق بولىدۇ. چوڭلارنىڭ قىمـ-
مەتلىك تۇرمۇش تەجرىبىلىرى، ئىبرەتلىك سۆزلىرى، قىلغان ـ
ئەتكەنلىرى كىچىنكىلەرنىڭ ئاڭسىز ھەرىكىتىگە ئايلىنىدۇ ـ
دە، بارا ـ بارا كۆچىنى كۆرسىتىشكە باشلايدۇ. ئەگەر چوڭلار بۇ
جەھەتتە ياخشى رول ئوينىمىسا، شۇنچە يېقىن تۇغقانلارمۇ تەتۈر
قارىشىپ، بىرەر ئىش بولسا ياردەم قولىنى سۇنۇش ئۈياقتا تۇر-
سۇن، پەرۋايىغا ئىلماي يۈرىدىغان ئەھۋاللار يۈز بېرىپ تۇرىدۇ.
شۇڭا كونىلاردىن بىزگە «يىراقتىكى تۇغقاندىن يېقىندىكى يات
ياخشى»، «تۇغقان ئىزدەشسە تۇغقان، ئىزدەشمىسە يات» دېگەندەك
ھېكمەتلىك سۆزلەر يېتىپ كەلگەن. دېمەك، تۇغقانچىلىقمۇ ئۇز-
لۇكسىز كۆچەيتىشكە، تەربىيەلەشكە، پەرۋىش قىلىشقا موھتاج.

ـــ بوۋا، ئۇنداقتا خەلقىمىزنىڭ قېرىنداشلىق ھەققىدە ئى-
جاد قىلغان چۆچەكلىرىدىن ئېيتىپ بەرسىڭىز بولغۇدەك، ـــ دې-
دى بىلقۇتجان.

ـــ ماقۇل، ئېيتىپ بەرسەم بېرەي، قۇلاق سېلىپ ئاڭلا!

تۇغقانلىق رىشتى

بۇرۇننىڭ بۇرۇنسىدا، بىزدىن يىراقتا ئەمەس يېقىندا، لوپ-نۇرنىڭ يېڭىسۇدا كاتتا بىر باي ياشىغانىكەن. ئۇنىڭ ئىككى ئوغلى بولۇپ، چوڭىنىڭ ئېتى موچۇنباي، كىچىكىنىڭ ئېتى قا-غىباي ئىكەن. باي قېرىپ ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئۆمۈر بويى توپلىغان مال - دۇنياسى ئىككى ئوغلىغا مىراس قاپتۇ.

بۇ ئوغۇللار بىر مەزگىلگىچە ئاتىسىدىن قالغان مال - دۇ-نياغا تەڭ ۋارىسلىق قىلىپ ئۆتۈشۈپتۇ. كۈنلەر، ئايلار، يىللار بە-رىنىڭ كەينىدىن بىرى كارۋان توڭگىسىدەك تىزىلىپ ئۆتكەنسېرى بۇ ئاكا - ئۇكىلارنىڭ كاللىسىنى: ئايرىم تىرىكچىلىك قىلىپ باقمايمىزمۇ؟ ياكى بېيىپ قالارمىز ياكى كەمبەغەللىشىپ خاراب بولارمىز، پېشانىمىزدىن كۆرمەيمىزمۇ؟ دېگەن خىياللار چۈلغاشقا باشلاپتۇ. ئۇلار ئاتىسىدىن قالغان مال - دۇنيالارنى دەسلىپىدە تالاشسىز بۆلۈ-شۈپتۇ، نۆۋەت قويغا كەل-گەندە ئىككى ئاردىدا بىر تۇ-ياق قوي ئېشىپ قاپتۇ. مۇ-

شۇ بىر تۇياق قوي ئاكا ـ ئۇكىنىڭ ئارىسىنىڭ بۇزۇلۇشىغا سەۋەب بوپتۇ.

موچۇنباي ئۆز كۆمىچىگە چوغ تارتىپ:

ـــ ئۇكام، مەن چوڭ بولغاندىكىن بۇ قوينى مەن ئالاي، ـــ دەپتۇ. قاغىبايمۇ بوش كەلمەي:

ـــ ئاكا، مەن ساڭا قارىغاندا ئاتا ـ ئانامنىڭ مېھىر ـ مۇھەببىتىنى ئاز كۆردۈم، سەن قانائەت قىل، بۇ قوينى مەن ئالاي، ـــ دەپتۇ.

ئىككىسى بىر ـ بىرىگە پەقەت يول قويماپتۇ. ئاخىرى قازىنىڭ ئالدىغا دەۋالىشىپ بېرىپتۇ. قازى ئەھۋالنى ئۇققاندىن كېيىن، مۇنداق ھۆكۈم چىقىرىپتۇ:

ـــ ئەل قانۇنى بويىچە ئوغۇللار ئاتىدىن قالغان مال ـ دۇنيا ـ غا تەڭ ۋارىسلىق قىلىدۇ. بۇنىڭغا ئاساسلانغاندا، بۇ قوينى يا سېتىپ پۇلىنى ياكى ئۆلتۈرۈپ گۆشىنى تەڭ ئۈلەشتۈرۈپ بېرىش كېرەك، لېكىن سىلەر قازىخانىغا دەۋالىشىپ كەلدىڭلار، شۇڭا بۇ قوي دەۋا ھەققى ئۇچۇن قازىخانىدا قالىدۇ.

ئاكا ـ ئۇكا دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ «ماڭمۇ يوق، ساڭمۇ يوق دېگەن مۇشۇ» دېيىشىپ قايتىپ چىقىپتۇ. ئاكا ـ ئۇكا ئوتتۇرىسىدىكى ماجىرا بۇنىڭ بىلەنلا تۈگىمەپتۇ، ئۇلار غۇم ساقلىشىپ، ئېچىنى تاپسىلا بىر ـ بىرىنىڭ

ئۇستىدىن غەيۋەت ـ شىكايەت قىلىدىغان، كىچىك ئىشلار ئۈچۈن سۈركىلىشىدىغان، ھەتتا «سەن - پەن» دېيىشىپ ئۇرۇشىدىغان دەرىجىگە يېتىپتۇ. ئاخىر قاغىباي: «مۇشۇ يۇرتتىن مەنلا چىقىپ كەتسەم بولغۇدەك» دەپ ئانا يۇرتىنى تاشلاپ، بالا ـ چاقىلىرىنى باشلاپ، كۆزلىرىنى ياشلاپ، مال ـ ۋارانلىرىنى ھەيدەپ دۆڭقوتاغا كۆچۈپ كېتىپتۇ.

يىللار ئۆتۈۋېرىپتۇ. بۇ ئاكا ـ ئۇكىلار بىر ـ بىرىنى ئىز ـ دەشمەي تۇرغان يەرلىردە ياشاۋېرىپتۇ. مال ـ ۋارانلىرى ئاينا ـ ۋېرىپتۇ. ئۇلار ھەتتا بىر ـ بىرىنى ئۇنتۇپ كېتەر ھالغا كېلىـ شىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئۇلارغا قېرىلىق يېتىپ، ساقال ـ بۇرۇتلىرىنى، باشلىرىنى قىروۋ قاپلاپ، بەللىرى مۈكچىيىشكە باشلاپتۇ.

كۈنلەرنىڭ بىر كۈنى موچۇنباي ئاغرىپ قېلىپ ئۇرۇن تۈتۈپ يېتىپ قاپتۇ. ئەھۋال كۈندىن ـ كۈنگە ئېغىرلىشىپ كېتىپتۇ. ئەل ـ جامائەت ئەھۋال سوراپ، يوقلاپ تۇرسىمۇ، كۆڭلى بىر نەرسىنى ئىزدىگەنىدەك بولۇپتۇ. ئۇنى ئويلاپتۇ، بۇنى ئويلاپتۇ، ئەمما كۆڭلى ئىزدىگەن نەرسىنى زادىلا تاپالماپتۇ. ئاخىر ئۇنتۇپ كەتكەن ئۇكىسىنى ـــ قا ـ غىباينى يادىغا كەلتۈرۈپتۇ. بۇنىڭ بىلەن كۆڭلى يورۇپ، جان تالىشىۋاتقان بېلىق سۈغا ئېرىشكەندەك يىراپ كېتىپتۇ. كۆڭلى ـ كۆك ـ

سىگە قاغىبايىنىڭ پىراقى ئوت بولۇپ تۇتىشىپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ موچۇنباي: ئۇكام قاغىباي بىلەن كۆرۈشمىسەم زادى بولمايدىكەن، دېگەن ئويغا كەپتۇ. لېكىن بۇنىڭغا قۇربى يەتمەيدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ، يۇرت كاتتىلىرىنى ئۆيىگە چاقىرغۇزۇپتۇ، ئۇلارغا مۇنداق دەپتۇ:

— ھەي، يۇرت كاتتىلىرى، سىلەر بىلەن گاھىدا ياخشى دېيىشىپ، گاھىدا يامان دېيىشىپ مۇشۇ كەمگىچە بىرگە ياشاپ كەلدۇق. مېنىڭ ھال ـ كۈنۈم مۇشۇ ھالىغا چۈشتى. سىلەردىن بىر ئىشتا يادەم سورىماقچىمەن.

يۇرت كاتتىلىرى:

— موچۇنباي، بىزدىن كۈتىدىغان تەلىپىڭنى ئېيت، بىز ئورۇندايلى. بولمىسا بىزدە قىيامەتلىك قەرز بولۇپ قالمىسۇن، — دەپتۇ.

— بۇرادەرلىرىم، مېنى ئۇكام قاغىباي بىلەن بىر كۆرۈش. تۇرۇپ قويساڭلار، ئۇكامنىڭ دىدارىنى بىر كۆرسەم، ئۆلسەممۇ رازى ئىدىم، سىلەردىنمۇ ئۇ ئالەم ـ بۇ ئالەم رازى بولاتتىم، — دەپتۇ.

يۇرت كاتتىلىرى رازى بولۇپ قايتىپتۇ. مەسلىھەت بىلەن بىر پارچە مەكتۇپ يېزىپ قاغىبايغا ئەۋەتىپتۇ.

شۇ كۈنلەردە قاغىباي

ئاكىسىدەك ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالمىغان بولسىمۇ، ئۇنىڭغىمۇ قېرىلىق يېتىپ، كۆزلىرىنىڭ نۇرى سۇسلىشىشقا باشلىغان ئىكەن. ئۇ ئولتۇرسا ـ قوپسا يېڭسۇنى سېغىنىدىغان، ئاكىسىنى، يۇرت ـ قوۋملىرىنى پات ـ پات ئويلايدىغان بولۇپ قاپتۇ. مانا شۇ ئەھۋالدا يۇرگەن چېغىدا ئاكىسى ئەۋەتكەن كىشىلەر يېتىپ كەپتۇ. قاغىباي ئۇلارنى قىزغىن قارشى ئاپتۇ، كەلگۈچىلەر موچۇڭباي ئەۋەتكەن مەكتۇپنى قاغىبايغا بېرىپتۇ. قاغىباي نامىنى كۆزىگە سۈرتۈپتۇ. خۇشاللىقتىن يۇرەكلىرى يېرىلىپ كېتەي دەپ قاپتۇ. موچۇڭبايىنىڭ يۇرەك سۆزلىرىنى ئاڭلاپ يۇم ـ يۇم يىغلاپ كېتىپتۇ. شۇ چاغدىلا كەلگۈچىلەردىن بىرى سۆز ئېلىپ:

ـــ قاغىباي، بولدى، كۆز يېشى قىلمىسلا، ئۆتكەن ئىشلارغا سالاۋات دەيلى، بىز سىلىنى ئېلىپ كەتكىلى كەلدۇق. بۇنىڭغا ئۆزلىرى نېمە دەيلىكىن؟ ـــ دەپتۇ.

ـــ ئۇھ... نېمە دەيتتىم، ـــ دەپتۇ قاغىباي ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ، ـــ ئاكام مېنى ئېلىپ كېتىش ئۈچۈن سىلەرنى ئەۋەتكەن بولسا مەن باراي.

ئۇلار يول تەييارلىقىنى قىلىشىپ سەپەرگە ئاتلىنىپتۇ ۋە يېڭسۇغا يېتىپ كېلىشىپتۇ. بۇلارنى موچۇڭبايىنىڭ بالىلىرى ئىشىك ئالدىغا چىقىپ كۈتۈۋاپتۇ. قاغىباي ئاكىسى ياتقان ئۆيىنىڭ بوسۇغىسىغا قەدەم قويۇشىغا،

ئۆي ئىچىدىن ھەسرەت ـ نادامەتلىك، ناله ـ پەريادلىق مۇنداق بىر گەپ ئاڭلىنىپتۇ:

ئاش تېپىلۇر، سۇ تېپىلۇر، تۇغقان تېپىلماس،
بىر تۇتام پاختا بىلەن بويۇق يېپىلماس.

بۇنى ئاكىسى موچۇنباينىڭ دەۋاتقانلىقىنى ھېس قىلغان قا ـ غىباي ئۆي ئىچىگە ئېتىلىپ كىرىپتۇ ۋە «ئاكا...!» دەپ ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇشىغا، موچۇنباي نۇرسىز كۆزلىرىنى ئېچىپ، ئۇكـ ـسىنى كۆرۈپ:

ــ ئۇكام... كەلدىڭ... مۇ! ــ دەپتۇ ئارانلا ۋە شۇئان ئۇنىڭ ئورۇق چىرايىغا كۈلگە يۈگۈرگەندەك بوپتۇ ـ دە، بۇ ئالەم بىلەن خۇشلىشىپتۇ. ئاكا ـ ئۇكىنىڭ دىدار كۆرۈشۈشى شۇ يەرگىچە بوپتۇ. قاغىباي ئاكىسىنىڭ ئۈستىگە ئۆزىنى تاشلاپ پەريات ئۇرۇپ ھازا ئېچىپتۇ، ئۇنىڭ يىغا ـ زارىدىن ئالەم تىترىگەندەك بولـۇپ ـ تۇ. يۇرت ـ جامائەت سەۋر قىلىش توغرىسىدا كۆپ نەسىھەت قـ ـىلىپتۇ، ئەمما قاغىباينىڭ يىغىسى بېسىقماي، كۆز يېشى سەل بو ـ لۇپ ئېقىپتۇ. جامائەت مۇردىنى يۇيۇپ تاراپ يەرلىككە تاپشۇرغـ ـلى مېڭىپتۇ. قاغىباي بىلىگە ئاق باغلاپ، ھاسا تايىنىپ، تاۋۇت ئالدىدا مۇنۇ بېيىتنى ئوقۇپ يىغلاپ مېڭىپتۇ:

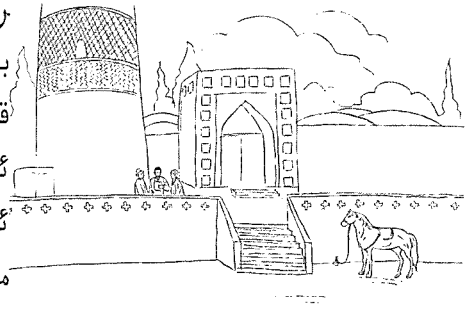

تېپىلدى ئاش، تېپىلدى سۇ، تېپىلدى كەڭ يەر،
يار ـ بۇرادەر بولـۇش ئۇچۇن تېپىلدى كۆپ ئەر.

لېكىن كۆڭۈل ئۇچۇن ئۇلار بولسىمۇ ئەمەك،
بولمايدىكەن ئۆز تۇغقاندەك تىرەنچۈك - يۆلەك.
تۇغقان دېگەن تۇغقان ئۇچۇن بەكمۇ ئەزىزكەن،
بىر - بىرىگە كۆيۈپ ئۆتسە ئۆمۇر لەزىزكەن.
ئۇرۇق - تۇغقان ئىناق ئۆتۈك، بىزدىن پەندىيات،
ئىناقلىقتا گۈللەيدىكەن ئوقەت ھەم ھايات.
قاغىباينىڭ ئوقۇغان بۇ بېيىتى كىشىلەرگە قاتتىق تەسىر قىلىپتۇ. ئۇرۇق - تۇغقانلارنىڭ ئىناق ئۆتۈشىگە ئىبرەت بولۇپ-تۇ. شۇنىڭ بىلەن يېڭىسۇلۇقلار ئەۋلادتىن - ئەۋلادقا ئىناق - كۆيۈمچان بولۇپ ياشايدىغان بولغانىكەن.

بىلقۇتجان بۇ تەسىرلىك چۆچەكنى ئاڭلىغاندىن كېيىن قاتتىق ھاياجانلىنىپ كەتكەنلىكتىن، نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالدى. مۆھتەرەم بوۋاي ئۇنىڭ بۇ كەيپىياتىنى چۈشەندە:

— بىر قېرىنداش تۇغقانلار دېگەن بىر ئادەمگە نىسبەتەن بۇ دۇنيادا پەقەت بىرلا بولىدۇ، شۇڭا ئۇنى ئىنتايىن قەدىرلەش كېرەك، — دېدى سەممىيلىك بىلەن چۈشەندۈرۈپ، — يۇقىرىدا ئېيتىلغان چۆچەكتە ئىككى ئاكا - ئۇكا ئاتا - ئانىسىدىن قالغان مال - مۈلۈكنى بۆلۈشەلمەي، قاتـ

تىق زىددىيەتلىشىپ قالىدۇ ۋە ئاخىردا بىر ـ بىرىگە ئاداۋەت ساقلاپ، ئۆمرىنىڭ ئاخىرغىچە بىر ـ بىرىنى ئىزدەشمەيدۇ، ئاخىر سەكراتقا چۈشۈپ قالغان ۋاقتىدىلا بىر ـ بىرىنى ئەسكە ئېلىشىدۇ ـ دە، قېرىنداشلىق مېھرى قوزغىلىپ، ئاخىر تېپىشىپ كۆز ياشلىرىنى تۆكۈشىدۇ. ئۇلارنىڭ بېشىدىن كەچۈرگەن كۈلپەتلىرى بىزگە شۇنى چۈشەندۈرىدۇكى، دۇنيادا ھەممە نېمە ئىزدىسە تېپىلىشى مۇمكىن، ئەمما قېرىنداش ھەرگىز تېپىلمايدۇ، شۇڭا قېرىنداشلار ئارا مېھىر ـ مۇھەببەتلىك بولۇش، بىر ـ بىرىنى قەدىرلەش، مېھىر ـ مۇھەببەت يېتكۈزۈش ھەممىدىن مۇھىم. ئەلۋەتتە، دۇنيادا ۋاپاسىز قېرىنداشلارمۇ ئاز ئەمەس، ئەمما ۋاپاسىزلىق قىلدى دەپلا ئۇنىڭغا يامانلىق قىلغاندا، قېرىنداشلىق رىشتىسى ئۈزۈلىدۇ ـ دە، ئادا ـ جۇدا بولۇش كېلىپ چىقىدۇ. ئەگەر قېرىنداشلىڭ ساڭا يامانلىق قىلغان تەقدىردىمۇ، سەن ئۇنىڭغا داۋاملىق ياخشىلىق قىلساڭ، بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى چوقۇم قەدرىڭگە يېتىشى، ساڭا قىلغان ۋاپاسىزلىقلىرىغا پۇشايمان قىلىپ، ئۆزگىرىپ يېنىڭغا قايتىپ كېلىشى مۇمكىن. شۇڭا، بۇ دۇنيادا قېرىنداشلىق مېھرى ـ مۇھەببىتىدىن ئايرىلىپ قېلىشقا ھەرگىز بولمايدۇ.

ـــ ئۇرۇق ـ تۇغقانلار ئارا ئىزدىشىپ، بىر ـ بىرىگە يارىدەم بېرىپ ئۆتۈش ئىنتايىن مۇھىم ئىكەن، شۇنداقمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى بىلقۇتجان.

مۆھتەرەم بوۋاي چۈشەندۈرۈپ مۇنداق دېدى:

ـــ ئەي قەدىرلىك بالام! خەلقىمىزدە: «ئىزدەشسە تۇغقان،

ئىزدەشمىسە يات» دەيدىغان ھېكمەت بار؛ يەنە «يىراقتىكى تۇغقاندىن يېقىنداكى قوشناڭ ياخشى» دەيدىغان ھېكمەتمۇ بار. شۇڭا، قېرىنداشلىق مېھرى ـ مۇھەببەتنى مۇستەھكەملەش بىلەن بىللە، يەنە قېرىنداشلىق رىشتىنىمۇ مۇستەھكەملەپ تۇرۇش، دائىم چىڭىتىپ تۇرۇش لازىم. شۇنداق قىلغاندىلا قېرىنداشلار ئارا ياردەم قىلىشقىلى، بىر تەرەپ قىينىچىلىققا يولۇققاندا يەنە بىر تەرەپ ياردەم قولىنى سۇنغىلى، مۇرىنى ـ مۇرىگە تىرەپ ھەرقانداق قىينىچىلىقلار ئۇستىدىن غالىب كەلگىلى بولىدۇ.

ـــ چۇشەندىم بوۋا! ـــ دېدى بىلقۇتجان.

ـــ جېنىم بالام! ـــ دېدى مۆھتەرەم بوۋاي ئۇنىڭغا، ـــ سەنمۇ كۇندىن كۇنگە چوڭ بولۇۋاتىسەن، قېرىنداشلىق ھەققىدىكى چۇشەنچەڭمۇ بارا ـ بارا چوڭقۇرلىشىپ بېرىۋاتىدۇ. لېكىن بۇ چۇشەنچىنى يەنە بىر ـ ئىككى ئېغىز نەسىھەت بىلەنلا تۇگىتىپ قويۇشقا بولمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن قېرىنداشلىق ھەققىدىكى چۆچەكلەردىن كۆپرەك ئېيتىپ بېرىشكە توغرا كېلىدۇ.

ـــ تېخىمۇ قىزىق چۆچەكتىن بىرنى ئاڭلايدىغان بوپتىمەن ـ ده، بوۋا! ـــ دېدى بىلقۇتجان خۇشاللىقتىن سەكرىۋەتكۈدەك بولۇپ.

مۆھتەرەم بوۋاي قىزغىنلىق بىلەن چۆچەكنى ئېيتىشقا باشلىدى.

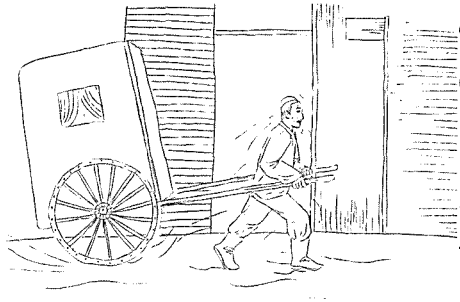
ئاكا ـ ئۇكا

بار ئىكەن، يوق ئىكەن، ئۆتكەن زاماندا ناھايىتى نامرات بىر دېھقان بولغان ئىكەن. دېھقان كېچە ـ كۈندۈز ئىشلەيدىكەن، ئەمما بالىلىرى ئۇششاق بولغاچقا، يېرىم ئاچ، يېرىم توق كۈن ئۆتكۈزىدىكەن.

كۈنلەر، ئايلار، يىللار ئۆتۈپ، بۇ دېھقانىنىڭ ئىككى بالىسى چوڭ بولۇپ قاپتۇ. ئۇلار دادىسىنىڭ يۈكىنى يېنىكلىتىش ئۈچۈن ئىش ـ ئوقەتنىڭ يولىغا چۈشمەكچى بولۇپتۇ.

بىر كۈنى ئۇلار ئاتا ـ ئانىسىغا ئۆزلىرىنىڭ بۇ ئويىنى ئېيتىپ، ئىجازەت سوراپتۇ. ئاتا ـ ئانىسى ئۇلارغا رازىلىق بېرىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئاكا ـ ئۇكا ئىككىسى ئىش ـ ئوقەتكە ئارىلىشىپ يۈرۈپتۇ.

بىر كۈنى ئۇكىسى ئىشىك ئالدىدىكى يوغان سۆگەتنىڭ ئىككى تال شېخىنى كېسىپ ئەكىرىپ بىر تامغا تىكلەپ قويۇپ، ئاكىسىغا:

ـــ ھەي ئاكا، بىزمۇ چوڭ بولدۇق، ئاتا ـ ئانىمىز قېرىپ قالدى، بىز

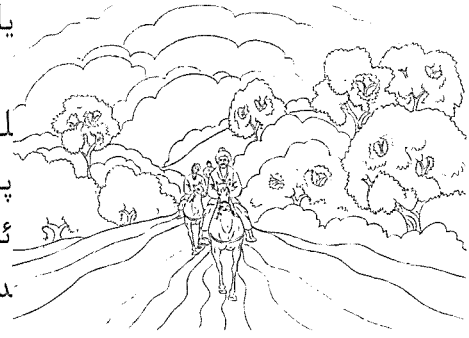
ئەمدى باشقا شەھەرلەرگە بېرىپ، دۇنيا تېپىپ كەلمەيمىزمۇ؟ ــ دەپتۇ. ئاكىسى بۇ مەسلىھەتنى ماقۇل كۆرۈپتۇ. ئىنىسى ئانىسىنىڭ قېشىغا كېرىپ:

ــ ئانا، بىزگە توقاچ يېقىپ بەرگىن، بىز باشقا شەھەرلەرگە بېرىپ، دۇنيا تېپىپ كېلىمىز، ــ دەپتۇ.

ئۇلار ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئاق تىلىكىنى ئېلىپ يولغا راۋان بولۇپتۇ. بىر نەچچە كۈن يول يۈرگەندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ ئۇ-زۇقلىرى تۈگەپ ھالسىزلىنىپ كېتىپتۇ. شۇندىمۇ كىچىكى زادى بوشاشماپتۇ. ئۇ ئالدىدىكى ئېگىز بىر دۆڭگە يامىشىپ چىقسا، چوڭ بىر شەھەر كۆرۈنۈپتۇ. ئۇ ئاكىسىغا:

ــ يۈر چاپسان، بىر چوڭ شەھەرگە كېلىپ قاپتىمىز! ــ دەپ ۋارقىراپتۇ.

ئۇلار دۆڭدىن چۈشۈپ شەھەرگە كەپتۇ ـ دە، ھارغىنلىقتىن كوچىدىكى تۈپتۈز ياسالغان بىر تاش ئۇستىدە ئولتۇرۇپ ئۇخلاپ قاپتۇ. ئۇ تاش پادىشاھنىڭ سايا-ھەت قىلىپ يۈرگەندە دەم ئېلىپ ئولتۇرىدىغان يېرى ئىكەن. پادىشاھنىڭ بىر ئادىمى «تاشنى سۈ-پۈرۈۋېتەي» دەپ كەلسە، ئۇنىڭ ئۇستىدە ئىككى كىشى ئۇخلاپ ياتقۇدەك.

ــ بۇ نەنىڭ تېجىمەل-لىرى!؟ ــ دەپ ئۇلارنىڭ پۇت ـ قوللىرىنى باغلاپ ئېرىقتا تاشلىۋېتىپتۇ. ئاندىن پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا

كېلىپ:

ــ مەن سىلى ئولتۇرىدىغان يەرنى سۈپۈرۈۋېتەي دەپ بار-سام، ئىككى ئوغرى ئۇخلاپ يېتىپتۇ، ئۇلارنىڭ پۇت ــ قوللىرى-نى باغلاپ، ئېرىقتا تاشلىۋېتىپ كەلدىم، ــ دەپتۇ. پادىشاھ:

ــ نېمىشقا ئۇنداق قىلدىڭ؟ دەرھال ئۇلارنى مەيمگە ئول-تۇرغۇزۇپ ئېلىپ كېلىڭلار، ــ دەپ بۇيرۇپتۇ.

بالىلار كەلگەن زامان پادىشاھ ئۇلارنى ھامماندا يۇيۇنىدۇرۇپ-تۇ، كىيىملىرىنى يۆتكىتىپ، ھۇزۇرىغا تەكلىپ قىلىپتۇ ۋە ئال-دىغا سېمىز گۆش بېسىلغان پولۇ، ئاپپاق توقاچلارنى قويۇپتۇ.

ئۇكىسى:

ــ ھەي ئاكا، بىزنىڭ ئالدىمىزغا قويغىنى ئىتنىڭ گۆشى ئىكەن، ــ دەپتۇ.

ئاكىسى ناننى يەپ كۆرۈپ:

ــ بۇ ناننى ئادەمنىڭ قېنى بىلەن يۇغۇرغان ئىكەن، ــ دەپتۇ.

بۇ پاراڭلارنى پادىشاھ دېرىزىدىن ئاڭلاپ قاپتۇ. پادىشاھنىڭ ئاچچىقى كېلىپ:

ــ مېنىڭ ئەڭ ياخشى تاغامىلىرىمغا ھاقارەت كەل-تۇرگىنى ئۈچۈن بۇلارنىڭ بېشىنى ئال! ــ دەپ جاللاتلار-غا بۇيرۇق بېرىپتۇ. تۇرۇپلا ئاچچىقىدىن يېنىپ، ــ توخ-

تا، بۇلارنى ئۆلتۈرمەكچىلار، زىندانغا تاشلاكچىلار، ــ دەپ بۇيرۇپتۇ.

بالىلارنى زىندانغا تاشلاتقۇزۇۋېتىپ، ئۇلارنىڭ سۆزىنىڭ تېگىگە يەتمەكچى بولۇپ، مۇلازىمنى چاقىرىپتۇ:

ــ راستىڭنى ئېيتامسەن ـ يوق ياكى بېشىڭنى ئالغانغا رازىمۇ؟ ــ دەپ سوراپتۇ. مۇلازىم:

ــ پادىشاھى ئالەم، راستىمنى ئېيتاي! سىلى مېھمان كېلىپ قالدى، ئۇنىڭ ياخشىسىنى كەلتۈرگىن، دېگەنلىرى ئۈچۈن، مەن ئۇنىڭ ياخشىسىنى كەلتۈرگەن ئىدىم؛ بىراق ئۆتكەن يىلى بۇغداي تەرگەن يەر بىر چاغلاردىكى جەكدە ئادەم قېنى تۆكۈلگەن جاي بولغاچقا، بۇغداي كۆرۈنۈشتە ناھايىتى ئوبدان بولسىمۇ، تەمى ئادەم قېنى تېتىپ قاپتۇ، ــ دەپتۇ. پادىشاھ:

ــ مالچىنى چاقىرىپ كەلگىن، ــ دەپ بۇيرۇپتۇ.

ــ ھەي قويچى، راستىڭنى ئېيت، بولمىسا بېشىڭنى ئالىمەن، ــ دەپتۇ پادىشاھ.

ــ پادىشاھى ئالەم! راستىمنى ئېيتاي: بۇ يىل بىزنىڭ بىر قوي قوشكېزەك تۇغۇپ ئۆلۈپ قالغان ئىدى، بىر ئىتمۇ قوي بىلەن تەڭ كۈچۈكلىگەن بولغاچقا، شۇ ئىتقا ئەمدۈرگەن ئىدۇق، شۇڭا بۇ قوي ناھايىتى سەمرىپ كەتكەن، ــ دەپتۇ.

پادىشاھ بالىلارنىڭ زېرەكلىكىگە ھەيران بولۇپ، دەرھال زىندانىدىن بوشىتىپۇ ـ دە، ئۆزىگە ئوك

قول هەم سول قول ۆەزىر قىلىۋاپتۇ.

بۇ پادىشاھنىڭ بىر بۇلبۇلگويىسى بار ئىكەن. ئۇنى هەر هەپتىدە قەپەستىن سايادەتكە چىقىرىپ تۇرىدىكەن. بىر كۈنى بۇلبۇلگويا سايادەتتىن بىر تال خورمىنى چىشلەپ ئېلىپ كېلىپ، پادىشاھنىڭ ئالدىدىكى تەخسىگە سېلىپ قويۇپ، ئۆزىنىڭ قەپەسىگە كىرىپ كېتىپتۇ. بۇ خورما خاسىيەتلىك مېۋە ئىكەن. ئۇنى قېرى ئادەملەر يېسە، ياشىرىپ كېتىدىكەن. پادىشاھ ۆەزىرلىرى بىلەن مەسلىھەت قىلىپ ئولتۇرغاندا، ئوڭ قول ۆەزىرى:

— قېنى، پادىشاھى ئالەم، سىزنىڭ يېشىڭىز توقسانغا كەلدى. بۇ مېۋىنى سىز يەڭ! — دەپتۇ.

پادىشاھ مېۋىنى قولىغا ئېلىپ، يېگىلى تەمشەلگەندە، سول قول ۆەزىرى ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋېلىپ:

— پادىشاھى ئالەم، سىزدىن سورايدىغان بىر سۆزۈم بار، — دەپتۇ.

— قېنى سۆزلىگىن، — دەپتۇ پادىشاھ.

سول قول ۆەزىرى ئورنىدىن تۇرۇپ:

— پادىشاھى ئالەم، بىز ئىككى ـ ئۈچ يىل كۆتسەك، مۇشۇ بىر دانە مېۋىدىن نۇرغۇن مېۋە ئالاتتۇق؛ شۇنىڭ بىلەن بارلىق خەلقىمىزنى تەمىن قىلاتتۇق، — دەپ مەسلىھەت بېرىپتۇ.

پادىشاھ بۇ مەسلىھەتنى

توغرا تېپىپ، مېۋىنى يېمەي ئورنىغا قويۇپتۇ ھەم شۇ زامان قېـ
ـرى باغۋەننى چاقىرتىپ، ھېلىقى مېۋىنى قولىغا بېرىپ:

ــ بۇ مېۋىنى ياخشى يەرگە تېرىپ، ياخشى پەرۋىش قىلغىن! ــ دەپ تاپشۇرۇپتۇ.

بىر يىل ئۆتۈپتۇ، ئىككى يىل ئۆتۈپتۇ، ئۈچىنچى يىلى دەـ
رەخ مېۋىگە كىرىپ، بىر تال مېۋە پىشىپتۇ. بوۋاي بۇ پىشقان مېۋىنى كۆرۈپ خۇشال بولۇپ، پوتىسىغا يۆگەپ ئەپكېتىپ بارسا، ئۇنىڭ ئالدىغا پادىشاھنىڭ بۇرۇنقى ۋەزىرى يولۇقۇپ قاپتۇ. بۇ ۋەزىر:

ــ ھەي بوۋاي، نەگە كېتىپ بارىسەن؟ ــ دەپ سوراپتۇ.

بوۋاي:

ــ بېغىمىزدا ياخشى بىر مېۋە بار ئىدى، بۇ يىل شۇنىڭدىن بىر تېلى پىشىپ قاپتۇ، شۇنى پادىشاھقا ئەپكېتىپ بارىمەن، ــ دەپتۇ.

ــ ھەي ئەخمەق بوۋاي! پادىشاھنىڭ ئالدىغىمۇ شۇنداق ئەسـ
كى پوتىغا يۆگەپ ئاپىرامدۇ، ئەكەلگىنە، مېۋەڭنى مەن ساڭا يـاخـ
ـشى داستىخانغا ئوراپ بېرەي، ــ دەپ، بوۋاينى تالادا قويۇپ، ئۆزى ئۆيىگە كىرىپ كېتىپتۇ. ئۆيىدە ھېلىقى مېۋىنى ئوغىغا مىلەپ، ئاپاق داستىخانغا ئوراپ ئېلىپ چىقىپ، بوۋايغا:

ــ مانا ئەمدى ئۇيال-

ماستىن ئەكىرسەك بولىدۇ، ــ دەپ تۇتقۇزۇپ قويۇپتۇ.

بوۋاي پادىشاھنىڭ ئالدىغا كىرىپ:

ــ پادىشاھى ئالەم، ھېلىقى مېۋىنى مەن ئۇچ يىلدىن بېرى ياخشى پەرۋىش قىلىپ، مانا بۇ يىل مېۋە ئالدىم، ئۇنى سىلىنى يەپ كۆرسۇن دەپ ئەكىردىم، ــ دەپتۇ.

پادىشاھ ۋەزىرلىرى ئالدىدا مېۋىنى يېگىلى تەمشەلگەندە، سول قول ۋەزىرى پادىشاھنىڭ قولىنى يەنە تۇتۇۋاپتۇ. پادىشاھ مېۋىنى قايتۇرۇپ تەخسىگە سېلىپ قويۇپتۇ.

ــ پادىشاھى ئالەم، مېنىڭ سورايدىغان بىر سۆزۈم بار، ــ دەپتۇ سول قول ۋەزىرى.

ــ ھە، سورا، ــ دەپتۇ پادىشاھ.

ــ پادىشاھى ئالەم، بىز ئۇچ يىل كۈتتۇپ، ئاران دېگەندە، بۇ نىڭ بىر تال مېۋىسىنى كۆردۇق؛ ئەمدى بۇ مېۋىنى زىنداندا ياتقان نۇرغۇن قېرىلارنىڭ بىرىگە يېگۈزۈپ، شۇنىڭ ساۋابىنى ئېلىڭ، ــ دەپتۇ.

پادىشاھ ۋەزىرنىڭ بۇ سۆزىنىمۇ ماقۇل كۆرۈپ، زىندان باشلىقىنى چاقىرىپ:

ــ يۇز ياشتىن ئاشقان گۇناھكاردىن بىرىنى چاقىرىڭ، ــ دەپ ئەمر قىلىپتۇ.

گۇناھكار بوۋاي كىرىگەندە، پادىشاھ:

ـــ ھەي بوۋاي، سېنىڭ زىنداندا ياتقىنىڭغا ئۇزۇن يىل بولدى. ئەمدى گۇناھىڭدىن كەچتىم، مۇنۇ مېۋىنى يېگىن! ـــ دەپ ھېلىقى مېۋىنى بېرىپتۇ. بوۋاي خۇشال بولۇپ، مېۋىنى موكىلا قىلىپ ئاغزىغا سالغان ھامان يىقىلىپ، شۇ يەردىلا جېنى چىقىپ كېتىپتۇ.

ـــ ھېلىقى بۇلبۇلگويانى كەلتۈرۈڭلار! ـــ دەپتۇ پادىشاھ.

پادىشاھ بۇلبۇلگويانى بىر كۆتەككە قويۇپ، ئۆز قولى بىلەن بېشىنى چېپىپ تاشلاپتۇ. بىچارە قۇشنىڭ تېنى بىر ياققا، بېشى بىر ياققا چۈشۈپتۇ.

ئۇ يەنە باغۋەن بوۋاينى چاقىرتىپ:

ـــ ھېلىقى مېۋىلىك دەرەخنى يىلتىزى بىلەن قومۇرۇپ، كۆيدۈرۈپ، كۈلىنى مېنىڭ ئالدىمغا ئەپكىرىپ سورۇڭەت! ـــ دەپ ئەمىر قىلىپتۇ. بوۋاي:

ـــ خوپ، بولىدۇ! ـــ دەپ باغقا كىرىپ، ھېلىقى دەرەخكە قارىسا، ئۇ پۈتۈنلەي باغدىكى باشقا دەرەخلەرگە ئوخشىماي، بۆلەك-چىلا كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ. بۇ دەرەخنى كۆيدۈرۈشكە بوۋاينىڭ قولى بارماستىن، باشقا قېرى دەرەخنى قومۇرۇپ، كۆيدۈرۈپ، كۈلىنى پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئەپكىرىپ سورۇپتۇ. پادىشاھنىڭ كۆڭلى ئەمىن تېپىپ، بۇرۇنقىدەك ھايات كەچۈرۈپ كەپتۇ.

يانداۇرقى يىلى باشقا

مېۋىلەر قاتاردا بۇ دەرەخمۇ مېۋە بېرىپ، شاخ ـ شېخىنى كۆتـۈ ـ رەلمەي ئېگىلىپ كېتىپتۇ. بوۋاينىڭ كەچكىچە قىلىدىغان ئوقـ ـتى بۇ دەرەخنىڭ شاخلىرىغا تىرەك تىرەش بولۇپتۇ. بۇ مېۋىنىڭ يوغانلىقى تۇخۇمدەك بولۇپ سارغىيىپ پىشىپتۇ.

بوۋاي بىر كۈنى سەھەردە ھېلىقى مېۋىنىڭ قېشىغا كېلىپ بىر تال مېۋىنى ئېلىپ يەپ يېنىكلىشىپ كېتىپتۇ. شۇ زامان ئۆزىگە قارىسا، ياش يىگىت بولۇپ قالغان. يەنە بىر تال مېۋىنى ئۈزۈپ، يانچۇقىغا سېلىپ ئۆيىگە كىرىپ:

ــ ھەي مومايي، يۇر، باغلارنى تازىلايمىز، ــ دەپتۇ خوتۇنـ ـغا، مومايي ھەيران بولۇپ:

ــ ھوي سەن كىمنىڭ بالىسى؟! ئۆزۈڭنىڭ مومىسىدەك ئا ـ دەمنى خوتۇنۇڭدەك ئىشقا بۇيرۇغىنىڭ نېمىسى، يوقال! ــ دەپ قوغلاپتۇ. بوۋاي:

ــ ھەي، قويساڭچۇ، مەن سېنىڭ ئېرىڭغۇ. ئىشەنمىسەڭ، مە مۇنۇ مېۋىنى يېگىن! ــ دەپ يانچۇقىدىكى مېۋىنى مومايغا بېرىپ ـ تۇ. مومايي مېۋىنى يەپتۇ. مومايي شۇ زامات ئون ئىككى ياشلىق قىز بولۇپ قاپتۇ. ئەمدى بۇلار ياش بالىلاردەك يۈگۈرۈپ يۇرۇپ، باغنىڭ ئىچىنى پاكىز تازـ ـلىۋېتىپتۇ.

كۈنلەردىن كۈنلەر ئۆتۈپ، بىر كۈنى پادىشاھ «باغدىكى مېۋىلەر پىشىپ كەتتى، مېھمانلارنى ئەپكـ ـ

ـرىپ تاماشا قىلاي» دەپ ئويلاپ، تەييارلىق كۆرۈش ئۈچۈن بىر ئادەمنى باغقا ئەۋەتىپتۇ. بۇ ئادەم دەرۋازىنىڭ ئالدىغا كەلسە، كـ ـچىككىنە بىر بالا دەرۋازىنى توساپ تۇرغان. كەلگەن ئادەم:

ــ ھەي بالا، باغۋەن بوۋاي قېنى، چاقىرىپ كەلگىنە؟ ــ دەپتۇ. بالا:

ــ نېمە ئىشىڭىز بار ئىدى؟ باغۋەن بوۋاي مەن! ــ دەپتۇ. ھېلىقى ئادەم:

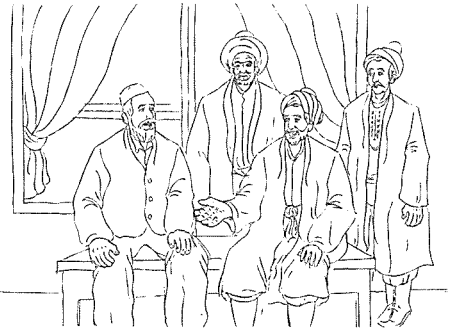
ــ ماڭ، بوۋاڭنى چاقىرىپ كەلگىن، كىمىڭنى ئەخمەق قـ ـىلسەن؟! ــ دەپ ئۈرۈشۈپتۇ. بالا ئۇنىماستىن:

ــ باغۋەن بوۋاي مەن بولىمەن! ــ دەپ باغقا كىرگۈزمىگەنـ ـدىن كېيىن، بۇ ئادەم قايتىپ كېلىپ، پادىشاھقا:

ــ پادىشاھى ئالەم، مەن باغقا بارسام باغنىڭ ئىشىكىدە ئون ئىككى ياشلىق بىر بالا «باغۋەن بوۋاي مەن» دەپ، زادىلا بوۋاينى چاقىرىپ بەرمىدى؛ مېنىمۇ باغقا كىرگۈزمىدى، ــ دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ تۇرغان سول قول ۋەزىر بۇنىڭ نېمە ئىشـ ـلىقىنى دەررۇ سېزىپ:

ــ پادىشاھى ئالەم، بۇ بوۋاي مېۋىنى يەپ ياشىرىپ بالا بولۇپ قالغانمۇ نېمە؟ــ دەپتۇ.

پادىشاھ يۈرتىنىڭ بىر قانچە چوڭلىرىنى يىغىپ باغقا سايادەتكە كەپتۇ. باغـ ـىنىڭ ئىچىدە ئون ئىككى ياشلاردىكى بىر بالا بىلەن

بىر قىز قىيغىتىپ ئويناپ يۈرگەن ئىكەن. مېھمانلارنى كۆرۈپ، ئۇلار دەررۇ داستىخان، كۆرپىلەرنى سېلىپ، يوغان ئىككى تاۋاققا ھېلىقى مېۋىدىن ئۈزۈپ كېلىپ، مېھمانلارنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ. مېھمانلار بىر ـ بىردىن ئېلىپ يەپتۇ. شۇ زامات بۇ قېرىلارنىڭ ھەممىسى ئون ئىككى ياشلاردىكى بالا بولۇپ قاپتۇ.

شەھەردىكى ياشانغان باشقا ئادەملەرمۇ بۇ مېۋىنى يەپ ياشىرىپ كېتىپتۇ. شۇندىن تارتىپ بۇ شەھەر ئادەم قېرىمايدىغان شەھەر بولۇپ قالغانكەن.

بىلقۇتجانغا بۇ چۆچەكنىڭ بىر يەرلىرى كەمدەك بىلىنگەن چېغى، مۆھتەرەم بوۋاي چۆچەكنى تۈگىتىپ بولۇشىغىلا:

ــ بوۋا، چۆچەك تۈگىدىما؟ مەن تېخى يەنە ئاخىرى بارغۇ دەپ ئويلاپ ئولتۇرۇۋېرىپتىمەن، ــ دېدى كەسكىنلىك بىلەن، ــ ماڭا بۇ چۆچەكنىڭ بىر يەرلىرى كەمدەكلا بىلىنىدىغۇ؟ ئەقەللىي قائىدە بويىچە ئېيتقاندا، پادىشاھ ياشارتىدىغان خاسىيەتلىك مېۋىنىڭ سىرىنى بىلگەندىن كېيىن، بۈلبۈلگويانى ناھەق ئۆلتۈرگەنلىكىگە پۇشايمان قىلىشى ۋە ئىشنىڭ ھەقىقىتىنى ئېنىقلاپ، ئىلگىرىكى ئوڭ قول ۋەزىرىنى جازاغا تارتىشى ۋە مەملىكەتنى تېخىمۇ ئادىل سوراشى كېرەك ئىدى. مېنىڭچە چۆچەكنىڭ مۇشۇ جايلىرى كەمرەك بولۇپ قاپتۇ.

مۆھتەرەم بوۋاي بىلقۇتجانىڭ ئەقىللىقلىقىغا قايىل بولۇپ:

— توغرا دېدىڭ جېنىم قوزام! — دېدى ئۇنى قۇۋۇۋەتلەپ، — چوڭقۇرلاپ ئويلىغاندا بۇ چۆچەكنىڭ كەمتۈك يەرلىرىنىڭ تېخىمۇ كۆپلۈكىنى ھېس قىلغىلى بولىدۇ. بۇنى تولۇقلاش ئەمدى سىلەرگە قالدى، چوڭ بولغاندا تېخىمۇ بېيىتىپ، مۇكەممەل ھالەتكە كەلتۈرۈشۈڭلارغا تىلەكداشمەن.

— بىلدىم بوۋا، — دېدى بىلقۇتجان باش لىڭشىتىپ، — ئۇنداق بولسا، بۇ ھەقتىكى گەپلەرنى ئۇزارتماي، باشقا بىرەر تېمىغا كۆچسەك بولىدىغاندەك تۇرىدۇ.

— ماقۇل ـ ماقۇل، ئەمدى مەن ساڭا ۋاپادار ئاكا ھەققىدىكى چۆچەكنى ئېيتىپ بېرەي. دىققەت قىلىپ ئاڭلا، ئاڭلاپ بولغاندا سەندىن سورايدىغان نۇرغۇن سوئاللار بار جۇمۇ!

— ماقۇل بوۋا!

ۋاپادار ئاكا

مەلۇم بىر ئەزىم دەريا بويىدا بىر بېلىقچى ياشايدىكەن. بې-
لىقچى ھەر كۈنى دەريادا ئىككى قېتىم تور سالىدىكەن. تۇتقان
بېلىقنىڭ بىر قىسمىنى سېتىپ ئۇنىڭ پۇلىغا نان ـ پان، ئۇن ـ
پۇن ۋە كۆكتات سېتىۋالىدىكەن. بىر قىسمىنى ئۆزلىرى يەيدە-
كەن. بۇ بېلىقچى كېسەل بولۇپ قاپتۇ ۋە كېسىلى بارغانسېرى
ئېغىرلىشىپتۇ. بېلىقچى بىركۈنى ئىككى ئوغلىنى يېنىغا چاقە-
رىپ، چوڭ ئوغلىغا:

ـــ بالام، مەن ئۆلۈپ كەتسەم، ئۇكاڭغا ياخشى قارا. ئۇكاڭغا
ئاتا ھەم ئانا بولۇپ، بېشىنى ئوبدان سىلا. ياخشى خەۋەر ئالغىن.
مەندىن كېيىن قالغاندا، يېتىمسىراپ قالمىسۇن، ـــ دەپ ۋەسە-
يەت قىپتۇ.

ئاردىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي بېلىقچى ۋاپات بوپتۇ. ئىككى ئوغۇل
يىغلاپتۇ. قاقشاپتۇ، دادىسى-

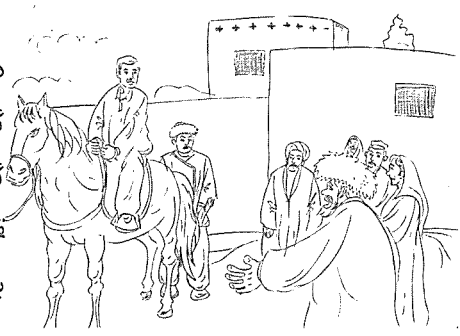
نىڭ ئۆلۈمىنى ئۇزىتىپتۇ.
ئاكىسى دادىسىنىڭ ۋەسە-
يىتى بويىچە، دائىم ئۇكى-
سىنىڭ غېمىنى يەپ ياخشى
قاراپ، ئوبدان خەۋەر ئاپتۇ.

پىشۇرغان بېلىقنىڭ بېشىنى ئۆزىگە قالدۇرۇپ، قالغان قىسمىنى ئۇكىسىغا بېرىپتۇ. شۇنداق قىلىپ ئۇزۇن زامان ئۇكىسىنى ئوبدان بېقىپتۇ.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇكىسىنىڭ قورسىغا جىن كىرىپتۇ: ئا-كام دائىم بېلىقنىڭ بېشىنى ئۆزى يەۋالىدۇ. بەلكىم بېلىقنىڭ بېشى تاتلىقراق بولسا كېرەك. مېنى بوزەك قىلىپ ماڭا بېلىقنىڭ بېشىنى بەرمەيدۇ. خەپ توختاپ تۇر، ئەدىپىڭنى بېرىپ بېلىقنىڭ بېشىنى ئوڭچە ئۆزۈم يېمىسەم، دەپتۇ.

بىر كۈنى ئۇ، ئۆزىنىڭ يامان نىيىتىنى ئىشقا ئاشۇرۇش قەستىگە چۈشۈپتۇ. بۇنىڭ نىيىتىنىڭ بۇزۇلۇشى بىلەن تەڭ، هاۋامۇ بۇزۇلۇپتۇ، قارا بولۇتلار ئاسماندا ئۈيۈق ـ بۈيۈققا ئۇچۇ-شۇپتۇ. ئاكا ـ ئۇكا ئىككىيلەن دەريا‌غا تۇر ساپتۇ، ناهايىتى ئۇزاق ۋاقىتتىن كېيىن ئاران دېگەندە بىر بېلىق تۇتۇلۇپتۇ. بې-لىقنى كۆرۈش بىلەنلا ئۇكىسى نىيىتىنى بۇزۇپتۇ. ئاكىسى ئۆيگە قايتىشقا تەمشىلىپ تۇرۇشىغا:

ـــ ۋاي ئاكا! ئاۋۇ يەردە ئاجايىپ، غەلىتە بىر بېلىق كېلىۋا-تىدۇ، ـــ دەپتۇ. ئاكىسى:

ـــ ۋاي قېنى؟ ـــ دەپ، دەريا‌غا قارىشىغا، ئۇكىسى ئارقىسىدىن بىر ئىتتەرگەن ئىكەن، ئاكىسى دەريا‌غا يى-قىلىپ، چۆكۈپ كېتىپتۇ. بىر هازادىن كېيىن يەنە سۇ

ئۇستىگە كۆتۈرۈلۈپ چىقىپ، ئۇكىسىغا بىر قاراپ سۇغا چۆكۈپ كېتىپتۇ. قايتا چىقماپتۇ. ئاسمانىنى قارا بۇلۇت قاپلاپتۇ. ئالەمنى بوران ـ شامال بېسىپتۇ. دەريا سۈلىرى دولقۇنلىنىپ شاۋقۇن ئۈرۈپ گۈركىرەپتۇ. ئەمدى ئاكىسى قايتا كۆرۈنمەپتۇ.

ئۇكىسى بېلىقنى ئۆيگە ئاپىرىپ پىشۇرۇپ: ئاكام مېنى بوزەك قىلىپ بېلىقنىڭ بېشىنى ئۆزى يەۋېلىپ ماڭا بەرمەيتتى، ئەمدى ئۆزۈم ئوڭچە بىر يەي، دەپ، بېلىقنىڭ بېشىنى يېگەن ئىكەن، بېلىقنىڭ بېشى شۇنداق تەمسىز، ئاچچىق ئىكەن، كۆڭلى ئىلىشىپ كېتىپتۇ. قولىدىكى بېلىقنى تاشلىۋېتىپ، ئۆزىنى كاچاتلاپ ھەسرەت چېكىپ: «ۋاي جېنىم ئاكا! سەن قايان كەتتىڭ؟ سېنىڭ مېھرى ـ شەپقىتىڭ، خەير خاھلىقىڭنى بىلمەپتىمەن. مېنى يېتىمسىرەپ قالمىسۇن دەپ، بېلىقنىڭ تەمسىز، ئاچچىق يېرىنى ئۆزۈڭ يەپ، تەملىك، تاتلىق يېرىنى ماڭا بېرىپ بېقىپسەن. مەن شەيتانىڭ كەينىگە كىرىپ ئېزىپتىمەن. ئەمدى مەن قانداق قىلاي، مېنىڭ گۇناھىمنى كەچۈرگىن جېنىم ئاكا!» دەپ ئاھ ئۇرۇپ يىغلاپتۇ، قاقشاپتۇ ۋە چاپقانچە دەريانىڭ بويىغا بېرىپ، ئاكىسىنى ئىزلەپتۇ. دەريا سۈيى دولقۇن ئۇرۇپ ئاقماقتا ئىكەن. ئاكىسىدىن ھېچ قانداق ئىز ـ ئەسەر يوق. «ۋاي جېنىم ئاكا! سەن قايدا؟» دەپ ۋارقىرىپ دەريانىڭ باش تەرىپىگە يۈگۈرۈپتۇ. ئاياغ تەرىپىگە يۈگۈرۈپ

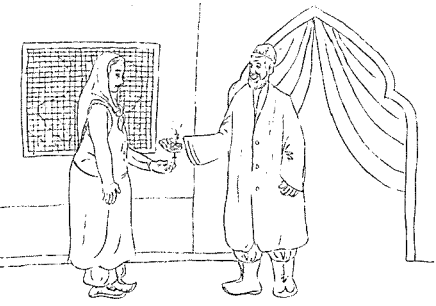

تۇ. كېچە ـ كۈندۈز ۋارقىراپ يىغلاپ ئاكىسىنى ئىزلەپتۇ. كۈندۈزلەپ، ئايلاپ، يىللاپ يىغلاپتۇ. يىغلا ـ يىغلا ئاخىر قۇشقاچقا ئايلىنىپ كېتىپتۇ.

رىۋايەتتە ئېيتىلىشچە، ئۇ قۇشقاچ ھازىرغىچە يىغلاپ، ئاھ ئۇرۇپ، نالە قىلىپ ئاكىسىنى ئىزلەپ ئۇچۇپ يۈرەرمىش.

بىلقۇتجان بۇ چۆچەكنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن، بىردىنلا ھاياجانلىنىپ كەتتى ـ دە:

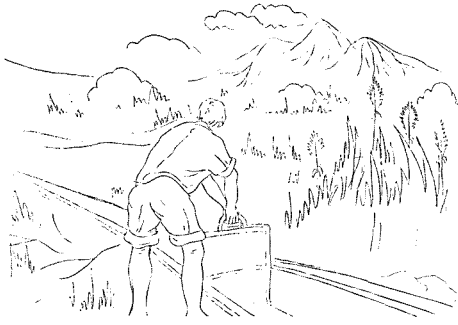
ـــ جېنىم بوۋا، مېنىڭچە، ئادەم بەك تەستە چوڭ بولىدىكەن، شۇنداقمۇ؟ ـــ دېدى ئوڭايسىز ھالدا، ـــ ئادەمنىڭ بويى ئۆسسىمۇ، ئەقلىنىڭ چوڭ بولۇشى، ئىشلارنى چۈشىنىشى ھامان كەينىدە قالىدىكەن. چۆچەكتىكى بالىمۇ ئاكىسىنىڭ مېھىر ـ مۇھەببىتىنى ماڭا كۆيۈنمىگەنلىك دەپ قارىغاچقا، ئاكىسىنى قەستلەپ، بېلىقنىڭ بېشىنى يېيىشتىن ئىبارەت كىچىككىنە نەپسىنى قاندۇرۇش نىيىتىگە كەلگەن. نەتىجىدە، ئاكىسىنى سۇغا غەرق قىلىپ، بېلىقنىڭ بېشىنى ئوڭچە يېگەن، ئاخىردا بېلىق بېشىنىڭ شۇنچە تەمسىز، ئاچچىقلىقىنى ھېس قىلىپ، ئاكىسىنىڭ ئۆزىگە بولغان رەھىم ـ شەپقىتىنى ئېسىگە ئالىدۇ. لېكىن ھەرقانچە پۇشايمان قىلغان بىلەنمۇ ئورنىغا كەلمەيدۇ. شۇڭا، قۇشقاچ بولۇپ كۈندە نالە قىلىپ

يۇرگىنى يۇرگەن. ئۇنداق قىلغاندىن كۆرە ۋاقتىدا تەدبىر قوللاساق، ئاكىسىنىڭ كۆيۈنگەنلىكىنىڭ قەدرىگە يەتسە، بۇنداق ئىش ھەرگىز يۈز بەرمىگەن بولاتتى.

مۆھتەرەم بوۋاي نەۋرىسىنىڭ چوڭقۇر پىكرىگە قايىل بولۇپ، ئۇنىڭ بېشىنى سىلاپ ئەركىلەتتى ـ دە، مۇنداق دەپ چۈشەندۈردى:

ـــ مېنىڭچە، بۇ يەردىكى مەسىلە ھەرگىز بېلىقنىڭ بېشىنى يېيىش ـ يېمەسلىكتە ئەمەس، شۇنداق بولغان تەقدىردىمۇ، ھەرقانچە دۆت ئادەممۇ ئاكىسىنى دەريادا ئىتتىرىۋېتىپ ئۇنىڭدىن ئۆچ ئېلىش يولىنى تاللىمايدۇ، بەلكى، «ئاكا، ھەر قېتىم سىز بېلىقنىڭ بېشىنى يەيسىز، ماڭا گۆشىنى بېرىسىز، مېنىڭمۇ بېلىقنىڭ بېشىنى يېگۈم بار ئىدى، ئەمما سىز بەرمەيۋاتىسىز» دېگەن بولسا، ئاكىسى ئۇنىڭغا بېلىقنىڭ بېشىنى بەرمەي قالاتتىمۇ؟ ئۇلۇغ ئەجدادلىرىمىز مانا مۇشۇنداق ئىبرەتلىك چۆچەكنى ئىجاد قىلىش ئارقىلىق: «چوڭلارنىڭ كۆيۈنۈشىنىڭ قەدرىگە يەت، ۋاپاغا جاپا قىلما، ساڭا ئۆز قېرىنداشىڭدىن ئارتۇق يۆلەنچۈكۈڭ يوق» دېگەن ھەقىقەتنى چۈشەندۈرۈپ بەرمەكچى. شۇڭا، ھەركىم ئۆزىنىڭ قېرىنداشىنى قەدرلىشى، مېھىر ـ مۇھەببەت ئاتا قىلىشى، مۇشۇ مېھىر ـ مۇھەببەتنىڭ قەدرىگە يېتىشى زۆرۈر. شۇنداق قىلغاندىلا، مەن بېلىقنىڭ

بېشىنى يېدىم، سەن بېلىقنىڭ گۆشىنى يېدىڭ دەپ، ئۇرۇشىدۇ. ئاخان ئىش يۈز بەرمەيدۇ.

بىلقۇتجان بوۋىسىنىڭ چوڭقۇر مەنىلىك سۆزلىرىگە قايىل بولۇپ باش لىڭشىتتى ۋە:

— بوۋا، سۆزلىرىڭىز نەزەر دائىرەمنى تېخىمۇ كېڭەيتتى. قېرىندىشىلىقتىن ئىبارەت بۇ ئۇلۇغ رىشتىگە بولغان چۈشەنچەم تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتى، — دېدى.

مۆھتەرەم بوۋاي نەۋرىسىنىڭ تاتلىق سۆزلىرىدىن سۆيۈنۈپ:

— ئەي قەدىرلىك بالام، مۇشۇ ناۋاتتەك سۆزلىرىڭ ئۈچۈن ساڭا يەنە بىر چۆچەك ئېيتىپ بېرىمەن. دىققەت قىلىپ ئاڭلا ۋە چۆچەكنىڭ مېغىزىنى چاق! — دېدى.

كىشى ياتتىن خاپا بولمايدۇ، ئۆز ييقىنىدىن خاپا بولىدۇ

بۇرۇنقى زاماندا بىر ياۋۇز، زالىم پادىشاھ ئۆتكەن ئىكەن. بۇ پادىشاھ ئەلدە ناھەقچىلىكنى كۆپ قىپتۇ. خەلق ييقىر ـ نامراد ـ چىلىقتا ئۆتۈپتۇ. ئۇستى ـ ئۇستىلەپ قاتتىق زۇلۇم تارتىپتۇ. پادىشاھنىڭ زۇلمى، ياۋۇزلۇقى ھەققىدە ھېچكىمۇ بىرەر ئېغىز سۆز قىلالمايدىكەن. ئەگەر پادىشاھ بىرەر ئېغىز سۆز ئاڭلاپ قال ـ سا، شۇ گەپنى قىلغان ئادەمنى ئۆلۈمگە، مال ـ مۈلكىنى تالاڭغا بۇيرۇيدىكەن. پادىشاھنىڭ زۇلمى، ۋەھشىيلىكىدىن خەلق قور ـ قۇپ، كۆزى ئوچۇق تۇرۇپ قارىغۇ، تىلى تۇرۇپ گاچا، ئەقلى ـ ھوشى تۇرۇپ دۆت بوپتۇ. بۇ ئەلدە ساخاۋەت ئىسىملىك ئاق نە ـ يەت، ساپدىل، ئادىل بىر كىشى بار ئىكەن. ھەر دائىم ئەل ئارد ـ سىدا يۈرىدىكەن. قولىدىن كېلىشچە ئەلگە ياخشىلىق قىلىپ ئۆتىدىكەن. ھاجەت ـ مەنلەرنىڭ قانداق ھاجىتى بولسا، ئېغىر كۆرمەي راۋا قىلىپ بېرىدىكەن. خەلق ساخاۋەتنى بەك ياخشى كۆ ـ

رىدىكەن. بىر كۈنى بىر كىشى كېلىپ ساخاۋەتكە كۆڭلى ـ كۆكسىدىكى سۆزىنى ئېيتىپتۇ:

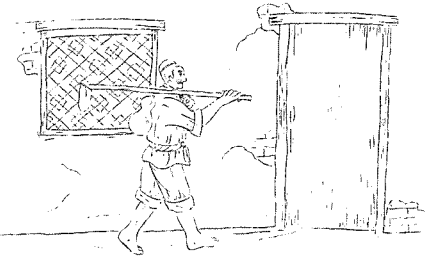
ــ پادىشاھنىڭ زۇلمى ھەددىدىن ئېشىپ كەتتى. خەلقنىڭ «ئۇھ» دېگۈچىلىك مادارى قالمىدى. بۇ زالىمدىن قۇتۇلىدىغان كۈنمۇ بولارمۇ؟

ساخاۋەت بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ:

ــ ئارغامچىنى تولغاۋەرسە ئۈزۈلىدۇ. زۇلۇم كۈچەيگەنسىرى قارشىلىق شۇنچە ئۆرلەيدۇ. يۈك كۆتۈرگەن ئادەم، يۈك ئېغىرلىشىپ كۆتۈرەلمىگەندە، ئۇستىدىكى يۈكنى ئىرغىتىپ تاشلايدۇ. زۇلۇم چېكىگە يەتتى، زالىمنىڭ بۇ زالىملىقىدىن قۇتۇلىدىغان كۈنمۇ يېتىپ كېلىدۇ، ــ دەپ دېھقانغا تەسەللى بېرىپتۇ.

ساخاۋەتنىڭ بۇ سۆزلىرى بۇنىڭدىن ئۇنىڭغا، ئۇنىڭدىن بۇنىڭغا ئاڭلىنىپ، ئاخىر پادىشاھنىڭ قۇلىقىغا يېتىپ قاپتۇ.

پادىشاھ دەرغەزەپ بولۇپ، كىمكى ساخاۋەتنى تۇتۇپ ئەپكېلىپ بەرسە ئۇنىڭغا زور ئىنئام قىلىدىغانلىقى، كىمكى ئۆز ئۆيىدە يوشۇرۇپ ساقلاپ خەۋەر قىلمىسا، ئۇنى جازالاپ، مال ـ مۈلكىنى مۇسادىرە قىلىدىغانلىقى توغرىسىدا يارلىق چىقىرىپتۇ ۋە تەرەپ ـ تەرەپكە ئادەم ئەۋەتىپ ئۆي ـ ئۆيلەرنى ئاختۇرۇشقا باشلاپتۇ. پادىشاھنىڭ زۇلمىدىن قورقۇپ ساخاۋەتنى ھېچكىم ئۆيىگە كىرگۈزمەپتۇ. ساخاۋەت

ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى، دوست ـ ئاغىنىلىرىنىڭ ئۆيىگە بېرىپتۇ. ئۇلارمۇ ساخاۋەتنى ئۆيىگە كىرگۈزسە ئۆزىگە خاپىلىق يېتىپ قېلىشتىن قورقۇپ ئۆيىگە كىرگۈزمەپتۇ. ئاش ـ نان بېرىپ، ئۆزىرە قويۇپ يولغا ساپتۇ. پادىشاھ ئادەملىرى ئاخىر ساخاۋەتنى تۇتۇۋاپتۇ. ئۇنى دارغا ئېسىپ ئۆلۈم جازاسى بەرمەكچى بوپتۇ ۋە: «ساخاۋەت دارغا ئېسىلىدۇ، ئاۋۋال ھەممە ئادەم جازا مەيدانىغا توپلىنىپ، بۇ گۇناھكارنى بىردىن ئۇرۇشى كېرەك. كىمكى پادىشاھنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلىپ، بۇ گۇناھكارغا ئىچ ئاغرىتىدىكەن، جازاغا تارتىلىدۇ» دەپ يارلىق چۈشۈرۈپتۇ.

زالىم پادىشاھنىڭ ھۆكمى بويىچە بەلگىلەنگەن كۈنى پۈتۈن خەلق جازا مەيدانىغا توپلىشىپتۇ. جاللاتلار ساخاۋەتنى باغلاپ جازا مەيدانىغا كەلتۈرۈپتۇ. دارنىڭ سىرتىمقىنى ئۇنىڭ بوينىغا سېلىپ، ھەممىگە ساخاۋەتنى بىردىن ئۇرۇپ ئۆتۈشنى بۇيرۇپتۇ.

پادىشاھ تەخت ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، ھەممە كىشىنىڭ ئۇرۇپ ئۆتۈشىگە سەپسېلىپ تۇرۇپتۇ. ھەممە كىشى بىردىن ئۇرۇپ ئۆتۈپتۇ. بەزىلىرى كالتەك بىلەن ئۇرۇپتۇ. ئىشقىلىپ نېمىلا بولسۇن ھەممىسى بىردىن ئۇرۇپ ئۆتۈپتۇ. ساخاۋەت داد ـ پەريات كۆتۈرمەي مەردانە قىياپەتتە تىك تۇرۇپتۇ.

ساخاۋەتنىڭ سالىدىگەن بىر يېقىن دوستى بار ئىكەن. ساخاۋەتنى ئۇرۇشقا قولى بارماي، ئائىلاجلىقتا

قولىدىكى ئەتىرگۈلنى ساخاۋەتنىڭ بۇرنىغا تەگكۈزۈپ ئۆتۈپتۇ. گۈل ساخاۋەتنىڭ بۇرنىغا تېگىشى بىلەن تەڭ ساخاۋەت «ۋايجان!» دەپ ۋارقىراپتۇ.

بۇنى كۆرگەن پادىشاھ جاللاتلارغا:

ــ ساخاۋەتنىڭ بوينىدىكى سىرتماقنى يەش. ئۇنى ھازىر ئالدىمغا كەلتۈر. ئۇنى گۈل بىلەن ئۇرغۇچىنىمۇ ئېلىپ كەل، ــ دەپ ئەمر قىپتۇ.

جاللاتلار ئۇنى بوينىدىكى سىرتماقنى يېشىپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەپتۇ:

ــ شۇنچىلىغان ئادەم ئۇرۇپ ئۆتسە، ھەتتا كالىتەك بىلەن ئۇرسىمۇ «ۋاي» دېمەيسەن، بۇرنۇڭغا گۈلنى پۈرتىپ ئۆتسە «ۋايجان» دەپ توۋلايسەن. بۇنىڭدىكى سەۋەب نېمە؟ ــ دەپ سوراپ-تۇ پادىشاھ ساخاۋەتتىن.

ــ مەن گۇناھسىز بىر ئادەم. ناھەقتىن ـ ناھەق دارغا ئېسىلماقچى. خالايىقلار بىرىنچىدىن، مېنىڭ نېمە سەۋەبتىن دارغا ئېسىلىدىغانلىقىمنىڭ سەۋەبىنى بىلگەنلىكى، ئىككىنچىدىن، ماڭا يات بولغانلىقى ئۈچۈن مېنى ئۇردى. شۇڭا ئۇلاردىن خاپا بولمىدىم. ئەمما مېنى گۈل بىلەن ئۇرۇپ ئۆتكىنى مېنىڭ ئەڭ يېقىن قىيامەتلىك ئاغىنەم ئىدى. ئۇنىڭ مېنى ئۇرغىنى جېنىمدىن ئۆتۈپ كەتتى. تاقەت قىلالماي

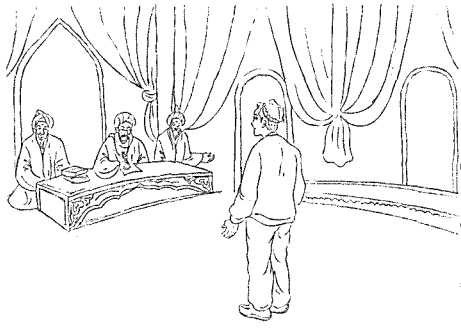
«ۋايجان» دەپ توۋلاپ سالدىم. كىشى ياتتىن خاپا بولمايدۇ. يېقىن كىشىسىدىن خاپا بولىدۇ، ــ دەپتۇ ساخاۋەت.

بۇ سۆز پادىشاھنىڭ كۆڭلىگە يېقىپتۇ ۋە ساخاۋەتنىڭ گۈنا-ھىنى كەچۈرۈم قىپتۇ. «ئادەم ياتتىن خاپا بولمايدۇ، يېقىندىن خاپا بولىدۇ» دېگەن ھېكمەتلىك سۆز شۇندىن كېيىن ئەل ئارا-سىدا تارقىلىپ بىزگىچە يېتىپ كەپتۇ.

بىلقۇتجان بۇ قىسقا چۆچەكنى ئاڭلاپ شۇنچىلىك ھاياجانلا-نىپ كەتكىنىدىن، ئورنىدا ئولتۇرالمايلا قالدى.

ــ بوۋا، مەن بۇ ھېكمەتنى تولۇق چۈشىنىۋالدىم. بۇ چۆچەك بەك يېقىشلىق ھەم تەسىرلىك ئىكەن، ــ دېدى بىلقۇتجان.

ــ بالام، بۇ ھېكمەتنى ئۇدۇللا چۈشىنىۋېلىشقا بولمايدۇ، چوقۇم تېگىگە چوڭقۇرلاش، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىش، گاھىدا ئۇنى جانلىق قوللىنىشنى بىلىش كېرەك. شۇنداق قىلغاندىلا چوڭلار-دىن ھېكمەت ئاڭلىغانلىقىڭ پايدىسىنى كۆرگىلى بولىدۇ. بىر ئادەم بىرنەچچە مىڭ ھېكمەتنى يادلاپ بېرەلىشى مۇمكىن، ئەمما بىر-گىمۇ ئەمەل قىلمىسا، بۇنداق ھېكمەت بىلگەنلىكىڭ نېمىگە پايدا-سى بار؟ شۇنىڭ ئۈچۈن مەن ساڭا نۆۋەتتى كەلگەندە، لايىق كىيىدىغان ھېكمەتلەر بولسا ئالاھىدە ئەسكەرتىپ سۆزلەپ بېرىۋاتىمەن. يادىڭدا تۇ-تۇۋالساڭ، كېيىن چوقۇم

ئەسقېتىپ قېلىشى مۇمكىن.

ــ ماقۇل بوۋا!

مۆھتەرەم بوۋاي سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ مۇنداق دېدى:

ــ ئەجدادلىرىمىزنىڭ ئۇزاق ئەسىرلىك ئىشلەپچىقىرىش ئەمەلىيىتى، تۇرمۇش ئەمەلىيىتى جەريانىدا يەكۈنلەپ چىققان ھېكمەتلىرى ناھايىتى كۆپ، شۇڭا بۇ ھېكمەتلەرنى ئەسته چىڭ ساقلاش ئىنتايىن مۇھىم. بۇ ھېكمەتلەرنى پۇختا ئۆگەنگەندىلا، نۇرغۇن خاتالىق، خاتا قەدەملەرنىڭ، خاتا ئىشلارنىڭ يۈز بېرىشىنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولىدۇ. شۇڭا، ھەرقانداق ھېكمەتنى جانلىق ئىشلىتىش، جانلىق قوللىنىش ۋە قەتئىي ئەمەل قىلىش كېرەك، مۇشۇ جەريانلارنى باشتىن كەچۈرگەندىلا ھېكمەت ئۆگەنگەنلىك ھەقىقىي نەتىجىسىنى كۆرگىلى بولىدۇ.

ــ ئالتۇنغا بەرگۈسىز گەپلىرىڭىزگە، قىممەتلىك تەلىملىرىڭىزگە رەھمەت بوۋا! ــ دېدى بىلقۇتجان قايىللىق بىلەن باش لىڭشىتىپ.

مۆھتەرەم بوۋاي ئەقىللىق نەۋرىسىنىڭ تاتلىق سۆزلىرىدىن سۆيۈنۈپ، ئۇنىڭ پېشانىسىدىن سۆيۈپ باغرىغا باستى.

ئەتىسى بىلقۇتجان مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپلا، بوۋىسىدىن چۆچەك ئېيتىپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى. مۆھتەرەم بوۋاي بىلقۇتجاننى ساقلاتمايلا چۆچەكنى باشلىۋەتتى.

ۋاپادارلىق

بۇرۇننىڭ بۇرۇنىسىدا بىر تۇل خوتۇن ئۆتكەن ئىكەن. ئۇنىڭ ئون ئىككى ياشقا كىرگەن ياسىن ئىسىملىك بىر ئوغلى بار ئىكەن.

ئانا ھەر كۈنى باينىڭ ئۆيىدە كىر يۇيۇپ، نان يېقىپ، ئاران ئىككى يارماق تاپىدىكەن ۋە ئۇنى كەچتە ئوغلىنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ قويىدىكەن. ئەتىسى ئەتىگەندە، ئوغۇل ئانىسى بىللەن بىللە ئۆيدىن چىقىپ كېتىدىكەن ـ دە، ئۇ پۇلغا ئۇن، ئوتياش ۋە باشقا لازىملىق نەرسىلەرنى سېتىۋالىدىكەن، ئاندىن لىق بىر سېۋەت ئوتۇن تېرىيدىكەن. ئانىسى قايتىپ كېلىپ تاماق ئېتىدىكەن. ياسىن تاماق يەپ بولۇپ، ئانىسىنىڭ تىزىغا بېشىنى قويۇپلا ئۇخلاپ قالىدىكەن.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ياسىن ئۇن سېتىۋېلىش ئۈچۈن دۇكانغا كېتىۋاتسا، بىر ئادەمنىڭ ئۈزۈن بىر تال تاياق بىلەن يەرنى ئۇرۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپتۇ ـ دە، ھەيران بولۇپ، ئۇنىڭغا يېقىنلاپ بېرىپتۇ. قارىسا، يەردە كىچىك

چىككىنە بىر يىلان بالىسى ئۆمىلەپ قېچىپ كېلىۋاتقۇدەك، ھېـ
لىقى ئادەم ھەدەپ ئۇنى ئۇرۇۋاتقۇدەك. ياسىن نېمە قىلىشىنى
بىلمەي، ئۇلارغا قارىغىنىچە قېتىپ قاپتۇ. بىر چاغدا، يىلان با-
لىسى قانداقتۇ بىر كۆچىنىڭ ياردىمى بىلەن بىرلا ئوقچۇپ، يا-
سىنىڭ پۇتلىرى ئارىسىغا كىرىۋاپتۇ ۋە كۆز ياشلىرىنى ئېقـ
تىپ، زۇۋانغا كىرىپ:

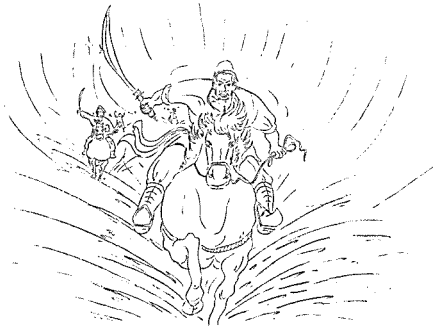
ــ ھەي ئوبدان بالا، ئەگەر مېنى قۇتقۇزۇۋالساڭ، ئۆمۈرۋايەت
ساڭا ياخشىلىق قىلىمەن، ــ دەپتۇ.

ياسىنىڭ يۈرىكى شۇرراڭ ئېرىپ، يىلانغا ئىچى ئاغرىپتۇ.
ئۇ، يىلاننى پۇتلىرى ئارىسىغا يوشۇرۇۋېلىپ، ھېلىقى ئادەمدىن
سوراپتۇ:

ــ ھەي ئاكا، بۇ يىلاننى نېمىشقا ئۇرىسەن؟ ئۇنىڭدىن ساڭا
نېمە يامانلىق كەلدى؟

ــ بۇ يىلان مېنىڭ ئارزۇلۇق ئوغلۇمنىڭ قولىنى چېقىۋې-
لىپ ناكا قىلدى، ــ دەپتۇ ھېلىقى كىشى، ــ شۇڭا ئۇنى ئۆل-
تۈرۈپ، ئاچچىقىمنى چىقارماقچىمەن.

ياسىن بىر ئاز ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن:

ــ ئۇنى ئۆلتۈرگەن-
دىن، ماڭا سېتىپ بەرسە-
ڭىز بولمامدۇ؟ ــ دەپتۇ
ھەم ئانىسى بەرگەن ئىككى
يارماقنى ئۇنىڭغا تەڭلەپتۇ.
ھېلىقى كىشى دەسلەپ

پۇلنى ئاز كۆرۈپ، يىلاننى ساتقۇسى كەلمەپتۇ. كېيىن: قۇشقاچ گۆشىمۇ گۆشقۇ، ئاز بولسىمۇ پۇلنى ئېلىپ يىلاننى ئۇنىڭغا بەر- سەم، كىچىك بالا دېگەن بىر دەمدە ئۆلتۈرۈپ قويمامدۇ؟ دەپ ئويلاپتۇ ـ دە، يارماقلارنى ئېلىپ، كەينىگىمۇ قارىماي كېتىپ قاپتۇ.

ياسىن يىلاننى كۆتۈرۈپ ئۆيگە كەپتۇ. كەچ كىرگەندە، ھەر- رىپ ـ ئاچقان ئانا ئۆيگە كېلىپ، تاماق ئېتەي دېسە، يا بىر چىمدىم ئۇن، يا بىر تۇتام كۆكتات ۋە ياكى بىر قالام ئوتۇن يوق تۇرغىنىدەك. ئۇ ھەيران بولۇپ، ياسىندىن نېمە ئىش بولغانلىقىنى سوراپتۇ. ياسىن ھەممە ئىشنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. ئانا ئوغلىغا بىر مۇنچە كايىپ، نائىلاج ئاچ قورساق يېتىپ قاپتۇ.

ئەتىسى ئەتىگەندە، ئانىسى تۇنۈگۈن ئىشلەپ تاپقان ئىككى يارماقنى يەنە ياسىنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپتۇ ھەم ئۇنىڭغا قىلىدى- غان سودىلىقىنى قايتا ـ قايتا تاپىلاپ، بايلارنىڭ ئۆيگە قاراپ يولغا چىقىپتۇ. ياسىن پۇلنى سىقىمدىغىنىچە ئۆيدىن چىقىپ، ئۇن سېتىۋېلىش ئۈچۈن دۇكانغا كېتىۋاتسا، بىر ئادەم پۇتۇن ئەزايىنى قوتۇر باسقان ئورۇق بىر ئىتنى ھەدەپ كالتەكلەپ كې- لىۋاتقۇدەك. قېرى ئىت ھەر قەدەمدە بىر يىقىلىپ قو- پۇپ، ئېچىنىشلىق غىڭ- شىپ، كۆز يېشى قىلغۇدەك. ياسىن نېمە قىلىشنى بىل- مەي، ئۇلارغا قارىغىنىچە

قېتىم قاپتۇ. بىر چاغدا ئىت قانداقتۇ بىر كۈچنىڭ ياردىمى بىلەن بىرلا ئوقچۇپ ياسىنىڭ كەينىگە ئۆتۈۋاپتۇ ۋە:

ــ ھەي ئوبدان بالا، ــ دەپتۇ زۇۋانغا كىرىپ، ــ ئەگەر مېنى ئۇنىڭدىن قۇتقۇزۇۋالساڭ، ئۆمۈرۋايەت ساڭا ياخشىلىق قىلىمەن.

ياسىنىڭ يۇرىكى شۇررىدە ئېرىپ، ئۇنىڭغا بەكمۇ ئىچى ئاغرىپتۇ. ئۇ ئىتنى گەۋدىسى بىلەن توسۇپ تۇرۇپ ھېلىقى ئادەمدىن سوراپتۇ:

ــ ھەي ئاكا، بۇ ئىتنى نېمىشقا مۇنچىۋالا ئۇرىسەن؟ ئۇنىڭدىن ساڭا نېمە يامانلىق كەلدى؟

ــ بۇ ئىتقا مەن يىگىرمە يىل تۇز بەرگەن بولسامۇ، ــ دەپتۇ ھېلىقى كىشى، ــ ئۆيۈمنىڭ تېمىنى تېشىپ كىرىپ، ماڭا قەست قىلماقچى بولدى. شۇڭا ئۇنى ئۆلتۈرمەكچىمەن.

ياسىن بىر ئاز ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن:

ــ ئۇنى ئۆلتۈرگىچە ماڭا سېتىپ بەرسەڭ بولمامدۇ؟ ــ دەپتۇ ھەم ئانىسى بەرگەن ئىككى يارماقنى ئۇنىڭغا تەڭلەپتۇ.

ھېلىقى كىشى كۆڭلىدە: ئىتنى ئۇنىڭغا بەرسەم، بىر دەمدە ئۆلتۈرۈپ قويۇشى تۇرغان گەپ. ئاز بولسىمۇ پۇلنى ئالايمەنمۇ... دەپ ئويلاپتۇ ــ دە، يارماقلارنى قولىغا ئېلىپ، كەينىگە قارىماي كېتىپ قاپتۇ.

ياسىن ئىتتىنى يېتىلەپ ئۆيگە كەپتۇ، كەچ كىرگەندە، ھېرىپ ـ ئاچقان ئانا ئۆيگە كېلىپ، تاماق ئېتەي دېسە، ھېچنېمە يوق تۇر ـ غىدەك. ئۇ ھەيران بولۇپ، ياسىندىن نېمە ئىش بولغانلىقىنى سوراپتۇ. ياسىن بولغان ئىشنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. ئانا ئۆز ئوغلىـ غا بىرمۇنچە كايىپ، نائىلاج ئاچ قورساق يېتىپ قاپتۇ.

ئەتىسى ئەتىگەندە، ئانىسى تۇنۇگۈن ئىشلەپ تاپقان ئىككى يارماقنى يەنە ياسىنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپتۇ ھەم ئۇنىڭغا قىلىدىـ غان سودىلىقىنى قايتا ـ قايتا تاپىلاپ، بايلارنىڭ ئۆيىگە قاراپ يولغا چىقىپتۇ، ياسىن پۇلنى سىقىمدىغىنىچە ئۆيدىن چىقىپ، ئۇن سېتىۋېلىش ئۈچۈن كېتىۋاتسا، بىر ئادەم پۇتۇن ئەزايى قاز ـ غا مىلەنگەن چىرايلىق بىر مۇشۇكنى ئۇزۇن بىر تال تاياق بىلەن ھەدەپ ئۇرۇپ كېلىۋاتقۇدەك. تاياق زەربىدىن ماڭالمىغۇدەك ھالغا كەلگەن مۇشۇك ھەر قەدەمدە بىر يىقىلىپ قوپۇپ، ئېچىنىشلىق مىياڭلاپ، كۆز يېشى قىلغۇدەك. ياسىن نېمە قىلىشنى بىلمەي، ئۇلارغا قارىغىنىچە قېتىپ قاپتۇ. بىر چاغدا مۇشۇك قانداقتۇ بىر كۈچنىڭ ياردىمى بىلەن ئوقچۇپ، ياسىنىڭ كەينىگە ئۆـ تۈۋاپتۇ ـ دە:

ـــ ئەي ئوبدان بالا، ـــ دەپتۇ زۇۋانغا كىرىپ، ـــ ئەگەر مېنى ئۇنىڭدىن قۇتـ قۇزۇۋالساڭ، ئۆمۈرۋايەت ساڭا ياخشىلىق قىلىمەن.

ياسىنىڭ يۈرىكى

شۇرربده ئېرىپ، ئۇنىڭغا بەكمۇ رەھمى كەپتۇ. ئۇ، مۇشۇكنى دەرھال پۇتلىرى بىلەن دالدا قىلىپ تۇرۇپ، ھېلىقى ئادەمدىن سوراپتۇ:

ــ ھەي ئاكا، بۇ مۇشۇكنى نېمىشقا مۇنچىۋالا ئۇرىسەن؟ ئۇ-نىڭدىن ساڭا نېمە يامانلىق كەلدى؟

ــ بۇ مۇشۇك مېنىڭ يۇز تەڭگىگە ئالغان ياغلىق قاچامنى چېقىپ، ئۇنىڭغا قاچىلانغان يۇز تەڭگىلىك يېغمنى توپىغا سىڭ-دۇرۇۋەتتى، ــ دەپتۇ ھېلىقى كىشى، ــ شۇڭا ئۇنى ئۆلتۈرۈپ، ئاچچىقىمنى چىقارماقچىمەن.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان ياسىنىڭ قورسىقىغا جىن كىرىپتۇ.

ــ ئۇنداق بولسا، ــ دەپتۇ ئۇ، ــ چوڭ ئادەم تۇرۇپ بۇ قو-تۇر مۇشۇكنى ئۆلتۈرىمەن دەپ ئاۋارە بولماي، ماڭا ببرىۋەتسەڭ، مەن ئۆلتۈرۈۋەتسەم بولمامدۇ؟

ــ ياق، ــ دەپتۇ ھېلىقى كىشى، ــ ئۇنى ئۆز قولۇم بىلەن ئۆلتۈرمىسەم، زادى پۇخادىن چىقمايمەن.

ــ ئەمىسە، ماڭا سېتىپ بېرسەڭ بولمامدۇ؟ ــ دەپتۇ يا-سىن.

ھېلىقى كىشى پۇلنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ بىر ئاز يۇمشاپ، ياسىندىن:

ــ نەچچە پۇلغا ئالا-سەن؟ ــ دەپ سوراپتۇ

ياسىن ئانىسى ئوزۇق -

تۇلۇك سېتىۋېلىشقا بەرگەن ئىككى يارماقنى كۆرسىتىپتۇ.

ھېلقى كىشى كۆڭلىدە: قۇشقاچ گۆشىمۇ گۆشقۇ. مۇشۇ سا-قلىم بىلەن قوتۇر مۇشۇكنى قوغلاپ يۈرگىچە، بۇ بالىنىڭ پۇ-لىنى ئېلىپ، مۇشۇكنى ئۇنىڭغا بېرىۋەتسەم، كىچىك بالا دېگەن بىر دەمدە ئۆلتۈرۈپ قويمامدۇ... دەپ ئويلاپتۇ ـ دە، يارماقلارنى ئېلىپ كەينىگىمۇ قارىماي كېتىپ قاپتۇ.

ياسىن مۇشۇكنى كۆتۈرۈپ ئۆيگە كەپتۇ. كەچ كىرگەندە، ھېرىپ ـ ئاچقان ئانا ئۆيگە كېلىپ، تاماق ئېتەي دېسە، ھېچنېمە يوق تۇرغۇدەك. بوسۇغىدا ئىت، مەرەپتە مۇشۇك، توردا يىلان با-لىسى تۇگۈلۈپ ياتقۇدەك. ئانا ھەيران بولۇپ، ياسىندىن نېمە ئىش بولغانلىقىنى سوراپتۇ. ياسىن ھەممە ئىشنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. ئۇچ كۈندىن بۇيان ئېغىر ئەمگەك قىلىپ، ئاغزىغا گىياھ سالمـ-غان ئانا ياسىننى نەچچە تەستەك ئۇرۇپتۇ. ئىت، مۇشۇك، يىلان بالىسىنى ئۇنىڭغا قوشۇپ ئۆيدىن ھەيدەپ چىقىرىپتۇ.

ياسىن ھەمراھلىرىنى كەينىگە سېلىپ، ئۆينىڭ ئارقا تەرد-پىگە ئۆتۈپ، بىر تۇپ دەرەخنىڭ ئاستىدا يېتىپتۇ. ئۇچ كۈندىن بېرى ھېچ نەرسە يېمىگەچ قورسىقى غۇلدۇرلاپ، كۆزىگە ئۇيقۇ كىرمەپتۇ. تەسلىكتە ئورنـ-دىن تۇرۇپتۇ ـ دە، بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ ئۆيـ-نىڭ يېنىغا كەپتۇ. قارىغۇ-دەك بولسا، ئۆينىڭ ئىشىك ـ دېرىزە، تورۇسلىرى قا-

ياقلارغىدۇ ئۇچۇپ كەتكەن، تۆت بۇلۇڭ، بىر كۇلۇڭلا قاپتۇ. بۇ ھالنى كۆرگەن ياسىن ئۆزىنى كاچاتلاپ يىغلاپتۇ. يىغلا ـ يىغلا ئاخىرى ھوشىدىن كېتىپتۇ. ئىت، مۇشۇك، يىلان بالىسى ياسىنغا ئېچىنغىنىدىن كۆزىگە ياش ئاپتۇ.

ـــ ئاغىنىلەر، ـــ دەپتۇ يىلان بالىسى يىغلاپ تۇرۇپ، ـــ بۇ بىچارە بىزنى دەپ مۇشۇ ھالغا چۈشۈپ قالدى. بىزمۇ ئۇنىڭ دەردىگە دەرمان، رەنجىگە شىپا بولمايلىمۇ؟

ـــ توغرا ئېيتتىڭ، ـــ دەپتۇ ئىت كۆز يېشىنى سۈرتۈۋېتىپ، ـــ ئۇنىڭ بىزگە قىلغان شۇنچە ياخشىلىقىنى ھازىر ياندۇرمىساق قاچان ياندۇرىمىز؟

ـــ مەنمۇ شۇنى دېمەكچى ئىدىم، ـــ دەپتۇ مۇشۇك مىشىلداپ يىغلاپ تۇرۇپ، ـــ بۇ بىچارە قورسىقىنىڭ ئاچلىقىدىن مۇشۇ ھالغا كەلدى. ئۇ ھوشىغا كەلگۈچە، بىز بىر ئىلاج قىلىپ ئۇنىڭغا يەيدىغان بىر نەرسە تەييارلاپ قويايلى.

ئۇچەيلەن مەسلىھەتلىشىپ، يىلان ياسىننى ساقلايدىغان، ئىت بىلەن مۇشۇك بازارغا بېرىپ، ياسىنغا ئوزۇقلۇق تېپىپ كېلىدىغان بولۇپ يولغا چىقىپتۇ. ئۇلار رەستىگە كەلگەندە، مۇشۇك ئىت بىلەن قىلىشقان مەسلىھەتىگە ئاساسەن، بىرلا سەكرەپ قاتار كەتكەن دۇكانلارنىڭ ئۆگزىسىگە چىقىپتۇ. ئىت بولسا، ئەتراپقا كۆز يۈگۈرتكەچ ئالدىغا قاراپ

مېڭىۋېرىپتۇ. كېتىۋېتىپ شۇنداق قارىغۇدەك بولسا، بىر ناۋايخا-نىنىڭ پەشخۇنىدا يېڭىلا تونۇردىن قۇمۇرۇلغان شىرمان نان، گىردە، كۈنجۈت، سىيادان سېپىلگەن توقاچلار دۆۋىلىنىپ تۇر-غىدەك. ئىت شۇنداق ئىشارەت قىلغان ئىكەن، مۇشۇك ئۆزىنى ئۆگزىدىن پەشخۇننىڭ ئۈستىگە ئېتىپتۇ. پەشخۇندىكى نانلار ھەر تەرەپكە چېچىلىپ كېتىپتۇ. ناۋاي چۆچۈپ ئوڭدىسىغا ئۆچۈپ كېتىپتۇ. ئىت بىلەن مۇشۇك بىردىن نانىنى چىشلەپ ئېلىپ قېچىپ، ياسىنىڭ قېشىغا يېتىپتۇ. نانىنى كۆرگەن يىلان خۇشال-لىقىدا پىلتىڭلاپ كېتىپتۇ. بىر ھازا ئويلانغاندىن كېيىن مۇزدەك قۇيرۇقىنى ياسىنىڭ مەڭزىگە ئاستا يېقىپتۇ. ياسىن ئەندىكىپ، بىر مىدىرلاپتۇ ـ دە، ئاستا كۆزىنى ئېچىپتۇ. يىلان بىلەن ئىت، مۇشۇك دەرھال چۆرىسىگە ئولىشىپتۇ.

ـــ ئەي ئىگەم، ـــ دەپتۇ ئۇلار تەڭلا، ـــ بۇ نانىنى ئىتتىڭ يەۋېلىڭ، پۇت ـ قولىڭىزغا ماغدۇر كىرسۇن.

ياسىن ئۇلارغا رەھمەت ئېيتىپ، نانىدىن بىر ئاز يەپتۇ. شۇ ئاندا پۇت ـ قولىغا ماغدۇر كەپتۇ. ياسىن ھەمراھلىرىغا شۇنداق دەپتۇ:

ـــ سىلەرمۇ ئۆز جېنىڭلارنى جان ئېتىڭلار، مەنمۇ ئانامنى ئىزلەپ باقاي، تاپالىسام، ئۆمرۇم بويى خىزمىتىنى قىلىپ، ئۇنىڭ رازى قىلاي؛ تاپالمىسام، ئۇ-

نىڭ دەردىدە ئالەمنى كېزىپ تەركىدۇنيا بولاي.

ــ ئەي ئىگەم، ــ دەپتۇ يىلان دەس ئورنىدىن تۇرۇپ ياسىنىغا تەزىم قىلىپ، ــ سىز مېنى ئۆلۈمدىن قۇتقۇزۇپ قالغىنىڭىز ئۈچۈن، مېھرىبان ئانىڭىزدىن ئايرىلدىڭىز. مەنمۇ ئاتا ـ ئانامدىن ئايرىلغان يېتىمەن. سىز ئانىڭىزنى تاپماي تۇرۇپ، ئۆلسەممۇ سىزدىن ئايرىلمايمەن.

ــ ئەي ئىگەم، ــ دەپتۇ ئىت كۆزىگە ياش ئېلىپ، ــ سىز مېنى زالىم ئىگەمدىن قۇتقۇزۇۋالىمەن دەپ، مېھرىبان ئانىڭىزدىن ئايرىلدىڭىز. مەنمۇ سىز ئانىڭىزنى تاپماي تۇرۇپ، ئۆلسەممۇ سىزدىن ئايرىلمايمەن.

ــ ئەي ئىگەم، ــ دەپتۇ مۇشۇك ياسىنىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئارقا پۇتلىرى بىلەن ئۆرە بولۇپ، ــ مېنى ئۆلۈمدىن قۇتقۇزۇۋالغىنىڭىز ئۈچۈن دەپ، مېھرىبان ئانىڭىزدىن، ئۆي ـ ماكانىڭىزدىن ئايرىلدىڭىز. مەنمۇ يىلان بىلەن ئىتقا ئوخشاش سىزگە سادىق بولىمەن.

ياسىن ھەمراھلىرىنىڭ سۆزلىرىدىن تەسىرلىنىپ، بىر ھازا خىيال سۈرۈپتۇ، ئاندىن مۇنداق دەپتۇ:

ــ ئەي كۆيۈمچان ھەمراھلىرىم، ماڭا باغلىغان ئەقىدەڭلەرگە رەھمەت! ئۇنداق بولسا، بىز مەڭگۈ بىللە بولايلى.

شۇنداق قىلىپ، ئۇلار

ياسىنىڭ ئانىسىنى ئىزلەپ مېڭىپتۇ. كېتىۋېتىپ، ياسىن ھەمراھلىرىدىن ئۆز سەرگۈزەشتلىرىنى سۆزلەپ بېرىشنى تەلەپ قىپتۇ.

— مەن، — دەپتۇ يىلان بىرىنچى بولۇپ، — ئاق يىلان پادىشاھىنىڭ ئارزۇلۇق ئوغلى ئىدىم. بىر كۈنى قارا يىلان پادىشاھى لەكمىڭ ـ لەكمىڭ لەشكەرلەر بىلەن مەملىكىتىمىزگە بېسىپ كەلدى. پۈتۈن مەملىكەت خانىۋەيران بولۇپ، ئۆلۈكلەر تاغ-دەك دۆۋىلىنىپ كەتتى. ئەنە شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئانام مېنى بىر ئۆستەڭ بويىدىكى چاتقال ئارىسىغا يوشۇرۇپ قويۇپ، دۈشمەنگە قارشى جەڭگە ئاتلىنىپ كەتتى. قاراڭغۇ چۈشكەندە، ئۆستەڭنىڭ سۈيى تېشىپ كېتىپ، مېنى قاياقلارغىدۇر ئېقىتىپ كەتتى. تاڭ ئاتقاندا بىر ھويلىنىڭ يېنىدا تۇرۇپتىمەن، ئىچكىرىدىن بىر بالا يۈگۈرۈپ چىقىپ قالدى. ئۇ مېنى كۆرۈش بىلەنلا، يۈگۈرۈپ كېلىپ قۇيرۇقۇمدىن تۇتۇپ، سۆرەپ ئوينىغىلى تۇردى. بىر چاغدا ئۆيدىن دادىسى چىقىپ:

— ئۇنى ئۆلتۈرۈپ، ئاتقا سېلىپ بەر. يىلان گۆشى يېگەن ئات ھەرگىز چارچىمايدۇ، — دېدى.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان بالا دادىسىنىڭ تاپشۇرۇقىنى دەرھال ئورۇنلىماقچى بولۇپ، مېنى بېشىدىن ئايلاندۇرۇپ يەرگە شۇنداق قاتتىق ئۇردىكى، سۆڭەكلىرىم

قاراسلاپ سۇنۇپ، ئېغىز ـ بۇرنۇمدىن قان كەتتى. قورقمىسىمدىن جېنىم تۇمشۇقۇمغا كېلىپ قالدى. ئويلانسام، بىكاردىن ـ بىكار ئاتقا يەم بولۇپ كەتكۇدەكمەن. شۇڭا، بار كۈچۈم بىلەن قېچىشقا ئۇرۇندۇم. بالىمۇ دادىسىنىڭ بۇيرۇقى بىلەن مېنى قوغلاشقا باشلىدى ۋە ئۇزۇنغا قالماي يېتىشۋېلىپ، مېنى يەنە تۇتۇۋالدى ھەم بېشىدىن ئايلاندۇرۇپ، بىر تۇپ دەرەخكە ئۇرۇشقا تەمشىلدى. ئەمدى ئۆلۈم كۆزۈمگە كۆرۈندى، شۇڭا، قانداقلا قىلىپ بولمىسۇن ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇش نىيىتىدە، ئۇنىڭ قولىنى چىشلىۋالدىم. كېيىنكى ئىشلار ئۆزىگە مەلۇم.

ـــ سەنمۇ كۆپ ئازاب تارتىپسەن، ـــ دەپتۇ ياسىن يىلان بالىسىغا، ـــ ئەگەر ئىلاج بولسىلا، سېنى ئاتا ـ ئاناڭغا تاپشۇرايلى.

ئەمدى ئىت سۆز ئاپتۇ:

ـــ مېنىڭ ئاتا ـ بوۋام، ـــ دەپتۇ ئۇ، ـــ ئۆمۈر بويى مېنى سىزگە ساتقان ھېلىقى باينىڭ بوسۇغىسىنى ساقلاپ ئالەمدىن ئۆتكەن ئىكەن. مەنمۇ ئەقلىمگە كەلگەندىن بۇيان ئۇنىڭ بوسۇغىسىدا پايلاقچىلىق قىلدىم. يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن قېرىپ، ماغدۇرۇمدىن كەتتىم. باي خىزمەتكارلىرىغا مېنى ئۆلتۈرۈۋېتىشنى بۇيرۇدى. ئۇزۇن يىل مەن بىلەن بىللە بولغان بۇ خىزمەتكار مېنى يىراق بىر چۆلگە ئاپىرىپ

تاشلىۋەتتى. بىر كۈنى كېچىسى ئەمدى ئۇخلاي دەپ تۇرسام، يىراقتىن بىرنەچچە ئادەمنىڭ سۆزلەشكەن ئاۋازى كەلدى. ئۇلار مېنىڭ خوجايىنىمنى قانداق ئۆلتۈرۈش، مال ـ مۈلكىنى قانداق بۆلاش توغرۇلۇق مەسلىھەتلىشىۋېتىپتۇ. كۆڭلۈمدە: ئۇ باي مېنىڭ ئۆزىگە قانچىلىك سادىقلىقىمنى چۈشەنمەي، مېنى يوقتىۋەتمەكچى بولغان ئىدى، ئەگەر مەن ئۇنى ۋە ئۇنىڭ مال ـ مۈلكىنى مۇشۇ ئوغرىلاردىن قوغداپ قالالىسام، خوجايىن چوقۇم ئۆزىنىڭ ماڭا قىلغان يامانلىقىدىن خىجىل بولۇپ، بۇنىڭدىن كېيىن مېنى تازا ئوبدان باقىدۇ؛ ئاخىرقى ئۆمرۈمنى راھەتتە ئۆتكۈزىدۇ.... دەپ ئويلاپ، ئورنۇمدىن تۇردۇم ـ دە، ئوغرىلارنىڭ كەينىگە چۈشۈۋالدىم. ئۇلار ئىنىس ـ جىنمۇ ئۇيقۇغا كەتكەن چاغدا بايىنىڭ ئۆيى ئەتراپىغا كېلىشتى. مەنمۇ پەم بىلەن بىر دالدىغا يۆشۇرۇندۇم. ئوغرىلار باي يېتىپ ـ قوپىدىغان ئۆينىڭ تېمىنى شەپە چىقارماي تېشىپ، ئىچكىرىگە كىرىشكە تەييارلانغان چاغدا، مەن يوشۇرۇنغان جايىمدىن چىقىپ، «ھاۋ ـ ھاۋ ـ ھاۋ ...» دەپ قاۋاپ، ئوغرىلارغا شۇنداق بىر ھەيۋە قىلغان ئىدىم، ئۇلار قورقىنىدىن ئالدى ـ كەينىگە قارماي قېچىپ كېتىشتى. مەن خوجايىنىنىڭ رەھمىتىنى ئېلىشقا تەييارلىنىپ تۇرغىنىمدا، بىرسى بىقىنىمغا شۇنداق قاتتىق تەپتىكى، نەچچە يۈملىنىپ كەتتىم. ئېسىمنى يىغىپ شۇنداق سەپسالسام،

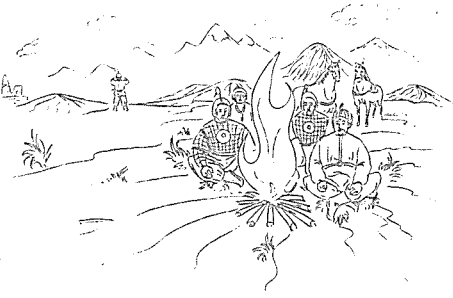

بۇ، مېنىڭ خوجايىنىم ئىكەن. كېيىنكى ئىشلار ئۆزىگىزگە مەلۇم.

ــ خوجايىنىڭ ئەجەبمۇ رەھىمسىز، ئەجەبمۇ كۆڭلى قارا ئادەم ئىكەن، ــ دەپتۇ ياسىن، ــ بوپتۇ، سەنمۇ ماڭا ھەمراھ بولۇپ، ئاخىرقى ئۆمرۈڭنى مەن بىلەن بىرگە ئۆتكۈزگىن.

ئەمدى مۇشۇك سۆز ئاپتۇ:

ــ ئەي ئىگەم، مېنىڭ ئاتا ـ بوۋام ھېلىقى ساڭا مېنى ساتقان باينىڭ ئامبار ـ قازناقلىرىدىكى تاغار ـ تاغارلاپ ئاشلىقلارنى تۈلۈمچاشقانلاردىن قوغداپ، ئالەمدىن ئۆتكەن ئىكەن. مەنمۇ ئېسىمنى بىلگەندىن تارتىپلا ئاتا ـ ئانامنىڭ كەسپىگە ۋارىسلىق قىلدىم. كۈنلەرنىڭ بىرىدە خوجايىننىڭ ئۆيىدە ئادەملەرگە ۋابا كېسىلى تارقىتىدىغان بىر چاشقان پەيدا بولۇپ قالدى. مەن بىر نەچچە كۈن پايلاپ يۈرۈپ ئۇنى تۈتۈۋېلىشقا ئاز قالغاندا، بۇ مەككار چاشقان قېچىپ قۇتۇلماقچى بولۇپ، بىر سەكرىگەن ئىدى، ياغلىق قاچىغا چۈشۈپ كەتتى ھەم ئۇزۇنغا قالماي ئۆلۈپ قالدى. مەن قانداق قىلىشىمنى بىلمەي تۇرغىنىمدا، باينىڭ خوتۇنى تاماق ئېتىش ئۈچۈن ياغلىق قاچىدىكى ياغدىن ئالماقچى بولدى. بۇ چاغدا مەن ئۆينىڭ ئىچىدە چېپىپ يۈرۈپ مىياۋلاپ، ئۇنى يېسە جەزمەن كېسەل بولۇپ ئۆلىدىغانلىقىنى ئېيتتىم. ئۇ مېنىڭ گەپلىرىمنى ئۇقمىدى بولغاي، يە-

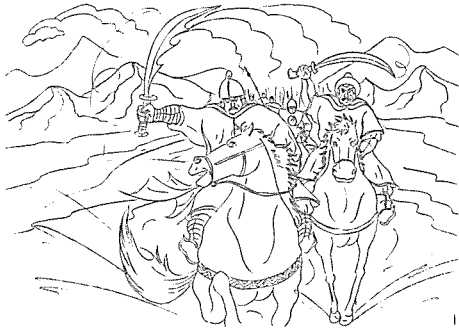

نىلا ياغ ئالماقچى بولدى. مەن سەكرەپ ئۇنىڭ دۇمبىسىگە چىقىپ، چۆمۈچ تۇتقان قولىنى سىلكىۋەتتىم. شۇ چاغدا ئۇ، ياغلىق قاچىنى يەرگە تاشلىۋەتتى. ياغلىق قاچا چېقىلىپ، پۈتۈنلەي يەرگە تۆكۈلۈپ، توپىغا سىڭىپ كەتتى. بۇ چاغدا خوجايىن كىرىپ كەلدى ـ دە، خوتۇنىدىن ئەھۋالنى ئاڭلاپلا، مېنى ئۇرۇپ كەتتى. مەن ناھەق ئۆلۈپ كېتىشتىن قورقۇپ، جېنىمنى ئېلىپ قاچتىم، ئۇ بولسا، كەينىمدىن قالماي قوغلايتتى، يېتىشۋالغان يەردە ئايىماي ئۇراتتى. ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئىشلار سىزگە مەلۇم.

ـــ سەنمۇ بىر دەردەن ئىكەنسەن، ـــ دەپتۇ ياسىن مۇشۇكە، ـــ خالىساڭ، بىزگە ھەمراھ بول. كېيىنكى كۈنلىرىمىزنى بىرگە ئۆتكۈزەيلى.

تۆتەيلەن مېڭىپتۇ، مېڭىپتۇ، بىر قومۇشلۇق سازلىققا كىرىپ قاپتۇ، سازلىقنىڭ چوڭلۇقىدىن ئۇ چېتىدىن بۇ چېتىگە كۆز يەتمەيدىكەن. ئۇلار سازلىقتىن ئۆتۈشنى ياكى كەينىگە يېنىپ باشقا بىر يول تېپىشنى بىلمەي، بىر ھازا تۇرۇپ كېتىپتۇ. بىر چاغدا يىلان بالىسى گەپ ئېچىپتۇ:

ـــ بۇ يەر، ـــ دەپتۇ ئۇ خۇشال ھالدا، ـــ بىزنىڭ مەملىكىتىمىزگە بەكمۇ ئوخشايدىكەن.

ـــ راستمۇ؟ ـــ دەپتۇ ياسىن.

ـــ راست، ـــ دەپتۇ، يىلان بالىسى، ـــ مۇشۇ قو-

مۇشلۇق خۇددى ئوردىمىزنىڭ بېغىغىلا ئوخشاۋاتىدۇ!

ــ ئۇنداق بولسا، ياخشىراق سەپسال، ــ دەپتۇ ئۇلار.

ــ ماقۇل، ــ دەپتۇ يىلان بالىسى ۋە ئەترايىقا بىر ھازا سىنچىلاپ قاراپتۇ. ئاندىن ئۇچەيلەننىڭ ئۆزىنى بىردەم كۈتۈپ تۇرۇشنى ئۆتۈنۈپ، چولتۇككىدە قىلىپ سۇغا شۇڭغۇپتۇ.

ئۇچەيلەن يىلان بالىسىنى كۈتۈپتۇ، كۈتۈپتۇ، كۈتۈۋېرىپ تاقىتى پۈتۈپتۇ. بىر چاغدا سازلىقنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىدا دەھشەتلىك دولقۇن كۆتۈرۈلۈپ، قومۇشلار شالدىرلاپ، پۈتۈن ئەتراپ شاۋ ــ شۇۋغا تولۇپ كېتىپتۇ. ئۇلارنى سۇر بېسىپ، قانداق قىلىشنى بىلمەي بېشى قېتىپتۇ ھەم چوڭقۇر غەمگە پېتىپتۇ. دولقۇن بىلەن شاۋ ــ شۇۋۇلار ئۇلارنىڭ ئالدىدا دىڭگىسىپ تۇرغان قومۇشلارنى بىرنى قالدۇرماي يۇلۇپ، يىراق ــ يىراقلارغا تاشلاپ تۇ. قومۇش يۇلۇنغان يەردىن كەڭ ــ كۇشادە بىر يول ئېچىلىپتۇ.

ئۇلار ئەنە شۇ مەنزىرىگە مەست بولۇپ تۇرغاندا، ئاشۇ يولدىن زور داغدۇغا بىلەن ئايىغىغا كۆز يەتمىگۈدەك بىر ئالامان كېلىۋاتقۇدەك، تازا سەپسېلىپ قارىسا، ياسىن قوتقۇزۇۋالغان يىلان بالىسىنى باشلىرىدا كۆتۈرۈشۈپ، سان ــ سانىقسىز يىلان كېلىشىۋاتقۇدەك. بۇ ھالىنى كۆرگەن ئۇچەيلەننىڭ تېنى جۇغۇلداپتۇ. جان قايغۇسىدا بىر نەچچە قەدەم كەينىگە يېنىپتۇ. بۇنى سەزگەن يىلان بالىسى ئۆزىگە ھەمراھ بولۇپ

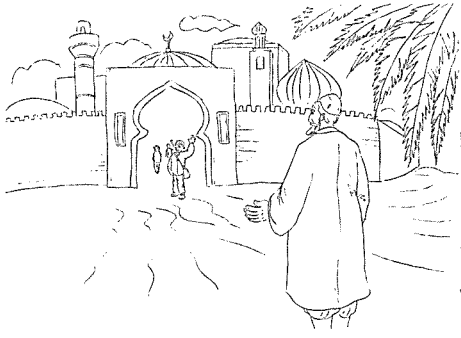

كېلىۋاتقان يىلانلارغا دەرھال جايىدا توختاشنى بۇيرۇپ، ئۆزى ئۇچ دوستىنىڭ يېنىغا ئۇچۇپتۇ ۋە مۇنداق دەپتۇ:

ــ ئەي كۆيۈمچان ھەمراھلىرىم، ئاتا ـ ئانام سىلەرنى ئور ـ دىغا چىللايدۇ، ئۇلارمۇ ھەربىر بالىڭلارنىڭ ئالدىغا كەلمەكتە. يۇ ـ رۇڭلار، تەخىر قىلماي ماڭايلى، ئۇلارنى كۆپ ساقلاتمايلى.

ــ يۇرۇڭلار، ــ دەپتۇ ياسىن ئىت بىلەن مۇشۇككە، ــ يىلاننىڭ تەكلىپىنى يەردە قويمايلى.

ئۇلار يىلان بالىسىغا ئەگىشىپ، سازلىققا يول ئاپتۇ. بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن، قىلىچ، نەيزە، قالقان بىلەن قوراللانغان سان ـ سىز يىلانلار يولنىڭ ئىككى قاسىنىدىكى رەڭگارەڭ گۈللەر ئا ـ رىسىدىن چىقىپ ئۇلارغا ئېھتىرام بىلدۈرۈپتۇ. يىلان بالىسى بېشىنى شۇنداق لىڭشىتىپ قويغان ئىكەن، بىردەمدە كۆزدىن غا ـ يىب بوپتۇ. يەنە بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن، ئاق يىلان پادىشاھى بىلەن خانىش ئۇلارنىڭ ئالدىغا كېلىپ، تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ، ياسىنغا مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپتۇ. ئاندىن ئەر ـ خوتۇن ئىككى ـ لەن ياسىننى ئوتتۇرىغا، ئىت بىلەن مۇشۇكنى ئىككى يېنىغا ئې ـ لىپ، ئوغلىنى كەينىگە سېلىپ، ئوردىغا قاراپ مېڭىپتۇ. مې ـ مانلارنىڭ شەرىپىگە بەكمۇ كاتتا زىياپەت بېرىپتۇ. خۇشاللىقىدا تۇنجى قېتىم ئادەم بالىسى ئالدىغا تەزىمگە چىققانلىقى؛ ياسىننىڭ ئۆز پەرزەنتىگە قىلغان بۇ ياخ ـ

شىلىقىنى نېمە بىلەن قايتۇرۇشنى بىلمەيۋاتقانلىقىنى سۆزلەپ كېلىپ مۇنداق دەپتۇ:

ــ ئەي ئادەمزات، نېمە ھاجىتىڭىز بولسا تارتىنماي ئېيتىڭ. كەمىنە ھەرقاچان خىزمىتىڭىزگە تەييار.

ــ رەھمەت، ــ دەپتۇ پادىشاھقا ھۆرمەت بىلەن تەزىم قىلىپ، ــ پېقىرنىڭ ھېچقانداق ھاجىتى يوق.

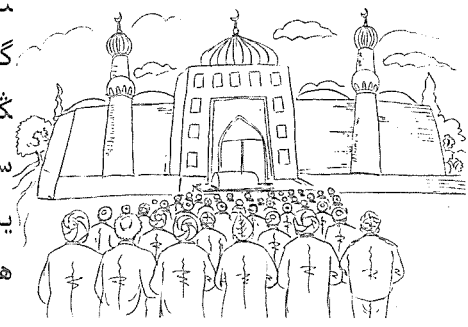
ــ رەھمەت ساڭا، ــ دەپتۇ پادىشاھ، ــ يۈزمىڭ رەھمەت! ئەگەر بولمىسا ھېچقانداق ھاجىتىڭىز، پېقىرنىڭ ماڭا ئىلتىماسىنى قوبۇل قىلغايسىز.

ــ قېنى ئېيتىڭ، ئەي سەلتەنەتلىك شاھ، ــ دەپتۇ ياسىن، ــ پېقىر كەلتۈرگۈسى ھەرقانداق تەلىپىڭىزنى بەجا.

ئاق يىلان پادىشاھ ئويلىنا ـ ئويلىنا، ئاخىرى خەزىنىچىنى توۋلاپتۇ:

ــ ئەي خەزىنىچى، ــ دەپتۇ ئۇ، ــ تېز ئېيت قېنى، خەزىنىمىزدە ھەم بىزگە، ھەم ئادەمزاتقا كېرەكلىك ئەڭ قىممەتلىك نېمە بار؟

ــ ئەي قۇدرەتلىك شاھىم، ــ دەپتۇ خەزىنىچى، ــ خەزىنىمىزدە باردۇر بىر جۈپ گۆھەر: ئۇنىڭ بىرى ئاتىڭىزدىن مىراس قالغان خاسىيەتلىك ئالتۇن كەمەر، يەنە بىرى ــ ئۆزىڭىز كۆھقاپتىن ئېلىپ چىققان

ئەڭگۈشتەر. ئالتۇن كەمەرنى باغلىغان كىشى ئۆمۈر بويى كۆرمەگەي خەتەر؛ كىمدە بولسا ئەڭگۈشتەر يارىدۇر ئۇنىڭغا زەپەر.

پادىشاھ ئەڭگۈشتەر بىلەن كەمەرنى قولىغا ئېلىپ، ئۇلارنى ئالتۇن پەتنۇسقا سېلىپ، ھۆرمەت ۋە ئېھتىرام بىلەن ياسىنىغا سۇنۇپتۇ. ياسىن ئىككى يارماق بەدىلىگە بۇنچە قىممەتلىك سوۋغىلارنى ئېلىشقا خجالەت بولۇپ، پادىشاھقا مۇنداق دەپتۇ:

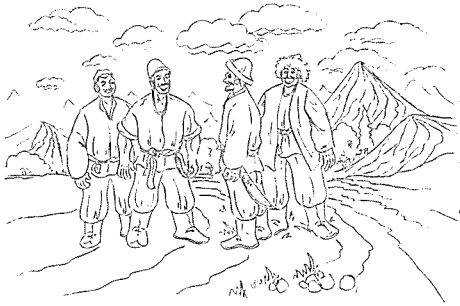
ــ ئەي ھۆرمەتلىك پادىشاھ، كۆپ خجالەتمەن، ئالدىڭىزدا. قىلغان ئىشىم بەكمۇ ئازدۇر ــ بەكمۇ ئاز، ئەرزىمەيدۇ بۇ ئېسىل سوۋغىڭىزغا.

پادىشاھ ئۇنى سوۋغىسىنى قوبۇل قىلىشقا دەۋەت قىلىپ تۇرۇۋاپتۇ.

ياسىن ئويلىنىپ قاپتۇ. ئويلىنا ــ ئويلىنا، ئاخىرى مۇنداق دەپتۇ:

ــ ئۇنداق بولسا قوبۇل قىلاي ئەڭگۈشتەرنى، سىزگە قالسۇن ئاتا مىراس كەمەر، كەلمەس ئەسلا ئېلىڭىزگە خەۋپ ــ خەتەر.

شۇنىڭ بىلەن ياسىن ئەڭگۈشتەرنىلا ئېلىپ ئاق يىلان پادىشاھنىڭ گۈزەل مەملىكىتى بىلەن خوشلىشىپتۇ. ئۇچەيلەن يىگىتنىڭ ئانىسىنى ئىزدەپ مېڭىپتۇ. ماغدۇرلىرىدىن كېتىپتۇ، بولۇپمۇ ئىتنىڭ پۇتىنى يۆتكىگۈدەك ھالى قالماپتۇ. ئىت مۇنداق دەپتۇ:

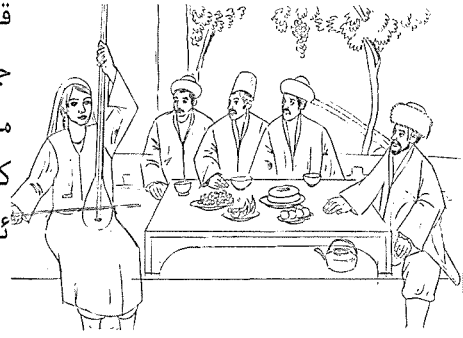

ـــ ئەي مېھرىبان ھەمراھلىرىم، ماڭا قارىماي، يولۇڭلارغا مېڭىۋېرىڭلار؛ بولمىسا، ھەممىمىز بۇ چۆلدە ئاچلىقتىن ئۆلۈپ قالىمىز.

ـــ ياق، ـــ دەپتۇ ياسىن، ـــ نېمە بولساق بولىمىزكى، ھەرگىزمۇ سېنى تاشلاپ كەتمەيمىز.

ئۇچەيلەن يەتكۈچە يول ئازابى تارتىپتۇ. يىغلاپتۇ، قاقشاپتۇ، ياسىن يىلان پادىشاھىنىڭ «كىمدە بولسا ئەڭگۈشتەر، ئۇنىڭغا ياردۇر زەپەر» دېگەن سۆزلىرىنى ئېسىگە ئاپتۇ ـ دە، قوينىدىن ئەڭگۈشتەرنى ئېلىپ:

ـــ ئەي ئەڭگۈشتىرىم، كۆرسەت كارامەت، ئاچلىق دەردىدىن بولدۇق بىتاقەت؛ كەلتۈر بىزلەرگە لەززەتلىك نېمەت، دوستۇمىز ئىتنى قىلغىن تەن سالامەت، ـــ دېگەن ئىكەن، ئەڭگۈشتەردىن ژاللىدە نۇر چاقناپ، ئالەم شۇنداق گۈزەل تۈسكە كىرىپتۇ! ئار-قىدىن تەخسە ـ تەخسە مېۋە ـ چېۋە، پولۇ، مانتا، ئۈگرە، سامسا، پەرمۇدە، كاۋاپ، شورپا... يېغىپ كېتىپتۇ. ئەنە شۇ چاغدا ئىت بىرلا سىلكىنگەن ئىكەن، مويلىرى ئالتۇندەك پارقىراپ، ئادەم-نىڭ مەستلىكى كەلگۈدەك چىرايلىق بولۇپ كېتىپتۇ. كۈچ-قۇۋۋەتكە تولۇپتۇ، مۇشۇكمۇ جاراھەتلىرى ساقىيىپ، مويلىرى ئالتۇن رەڭ بوپتۇ، كۈچ ـ قۇۋۋەتكە تولۇپتۇ. ئۇ ياسىنغا قاراپ:

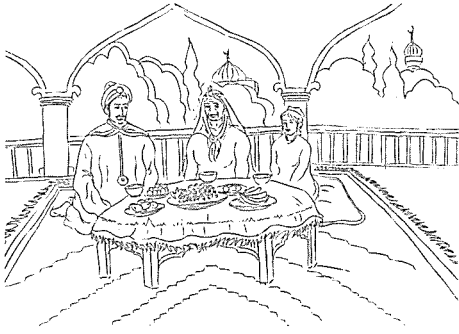
ـــ ئەي مېھرىبان ئى-

گەم، ــ دەپتۇ، ــ كىيىم ـ كېچىكتۈز بەكمۇ جۇل ـ جۇل بو ـ لۇپ كېتىپتۇ. يەڭگۈشلىۋىلىك دەرھال يېڭىسىنى. ئەڭگۈشتەر يەنە بىر كۆرسەتسۇن كارامىتىنى.

ــ رەھمەت سىلەرگە، ــ دەپتۇ ياسىن، ــ يۇرىكىمگە ئوت كېتىدۇ، ئانام چۈشسە يادىمغا. ئانامنىڭ دىدارىنى كۆرمەي تۇ ـ رۇپ، كىيىم يەڭگۈشلەشنى كىم قويۇپتۇ مەن يېتىم بىچارىگە؟!

ئۇلار قورسىقىنى ئوبدان تويغۇزۇپ، يەنە يولغا چۈشۈپتۇ. ئۇلارغا يەككە ـ يېگانە بىر ئۆي ئۇچراپتۇ. ئىشىكىنى قاققان ئە ـ كەن بىر موماي چىقىپ كەپتۇ. ياسىن ئۇنىڭدىن ئۆيدە بىر كېچە قوندۇرۇشنى ئۆتۈنگەن ئىكەن، موماي دەرھال ماقۇل بوپتۇ ۋە ئۇلارنى ئۆيگە باشلاپتۇ. ئۆيگە كىرىپ قارىسا قاراڭغۇلۇقتىن گۆرگە ئوخشايدىكەن. ياسىنىڭ مومايغا ئىچى ئاغرىپ، ئەڭگۈش ـ تەرگە:

ــ ئەي ئەڭگۈشتىرىم، ــ دەپتۇ ئۇ، ــ ئۆينى راسلا چىراي ـ لىق، بولسۇن يورۇق، ئازادە، دەم ئېلىشقا قولايلىق. موماي ئۇچۇن ھازىرلا، تۇخۇم پوشكىلى، ئەتكەنچاي، بولسۇن يەنە قەنت ـ ناۋات، ھەسەل بىلەن سېرىقماي، تەييار بولسۇن بىزگىمۇ كۆڭۈل تارتقان تاماقلار، راسا يەيلى تويغۇدەك، ئەجەب ئاچتى قورساقلار.

ياسىنىڭ گېپى تۇ ـ گىشىگە، ئەڭگۈشتەر ئۇنىڭ دېگەنلىرىنىڭ ھەممىسىنى

هازىرلاپتۇ. موماي خۇشاللىقىنى باسالماي قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىپتۇ. ياسىن بېشىدىن ئۆتكەنلەرنى بىرنى قويماي مومايغا سۆزلەپ بېرىپتۇ. بۇ چاغدا، موماي ئۇنىڭغا قاتتىق ئىچ ئاغرىتقان بولۇپ، كۆز يېشى قىپتۇ. ئاندىن: «ئەڭگۈشتەرنى قولۇمغا ئېلىپ كۆرۈپ باقسام» دەپ يالۋۇرۇپتۇ. ياسىن ئەڭگۈشتەرنى ئۇنىڭغا سۇنۇپتۇ. ئىت بىلەن مۇشۇك ياسىنىدىن قاتتىق نارازى بولۇپ، مومانىڭ قولىدىكى ئەڭگۈشتەرنى تارتىۋالماقچى بوپتۇ. ئەمما قانداقتۇر بىر كۈچ ئۇلارنى مومايغا يېقىنلاشتۇرماپتۇ. بۇ چاغدا موماي قاقاقلاپ بىر كۈلۈپتۇ ـ دە، ئۇلارنى مەسخىرە قىلىپ مۇنداق دەپتۇ:

ـــ قولۇمدا بار ئەڭگۈشتەر، يوقتۇر ماڭا خەۋپ ـ خەتەر.

مومانىڭ گېپىنى تۈگىشىگە ئەڭگۈشتەردىن ۋال ـ ۋۇل قىلغان بىر نۇر چىقىپتۇ ـ دە، كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقىچە، موماي ياپياش بىر قىزنىڭ سۈرىتىگە كىرىپتۇ. ئۇ ئەڭگۈشتەرنى بىر شىلتىغان ئىكەن، ئۇلارنىڭ ئالدىدا ئۇ چېتىدىن بۇ چېتىگە كۆز يەتكۈسىز، زۇمرەتتەك سۈزۈك سۇلۇق كۆل، ئاجايىپ خۇش هاۋالىق بىر باغ پەيدا بولۇپتۇ. باغ ئىچىدىن ئاجايىپ كېلىشكەن بىر جۈپ قىز چىقىپ، كۆلدە تۇرغان قېيىققا سەكرەپ چىقىپتۇ. قېيىق ئۇچقاندەك مېڭىپ، مومانىڭ ئالدىغا كېلىپ توختاپتۇ. قىزلار قېيىقتىن چۈشۈپ مومايغا

ئېگىلىپ تەزىم قىپتۇ. ئاندىن مومانىنى ئىككى قولىدىن يۆلەپ، قېيىققا چىقىرىپتۇ. موماي باغدا ياسىنلارغا قاراپ مۇنداق دەپتۇ:

ــ ئامان قويدۇم جېنىڭنى، رەھمەت ئېيىت بۇ كۆڭلۈمگە، دۇئا قىلىش ئۆلگۈچە، بەختىم بىلەن ئۆمرۈمگە.

شۇنداق دېيىشى بىلەن تەڭ، كېمە ئۇزۇپ كېتىپتۇ. يا-سىنلارنىڭ ئەتراپىدىكى ئۆي ـ ئىمارەت، باغباراڭلار بوران سو-قۇۋۇتىكەندەك توزۇپ كېتىپتۇ. ئۇلار ئەمدى ئۆيدە ئەمەس كۆلنىڭ بويىدا تۇرغۇدەك. بۇ چاغدا، يامانغا ياخشىلىق قىلغىنىغا قاتتىق پۇشايمان يېگەن ياسىن يىغلاپ تاشلاپتۇ. ئۇلار مۇڭدىشىپ ئولتۇ-رۇپ، ياسىننىڭ كۆزى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ.

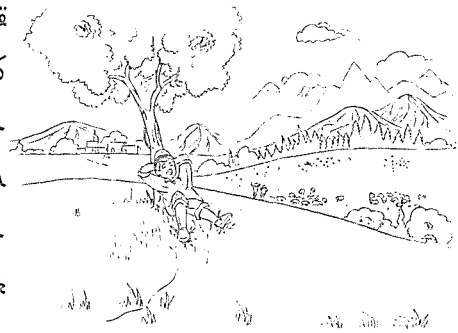
ياسىن ئۇخلاپ قالغان چاغدا، ئىت بىلەن مۇشۇك مۇنداق مەسلىھەتلىشىپتۇ:

ــ دوستۇم، ــ دەپتۇ مۇشۇك ئىتقا، ــ ئىگەم بىزنى دەپ مۇشۇ كۇنگە قالدى. بىزمۇ ئۇنىڭغا بىر ياخشىلىق قىلمايلىمۇ؟

ئويلىنا ـ ئويلىنا، ئاخىرى ئىككىيلەن بىللە بىرىپ ئەڭ-گۈشتەرنى تېپىپ كەلمەكچى بوپتۇ. شۇنداق قىلىپ ئىت مۇ-شۇكنى دۇمبىسىگە مىندۇرۇپ كۆلگە چۈشۈپ مېڭىپتۇ. نەچچە كېچە ـ كۇندۇز ئۇزگەندىن كېيىن، موماي تۇرغان باغقا يېتىپ كەپتۇ. ئىت باغنىڭ سۇڭگۇچى تۇڭدە پايلاقچى-لىق قىلىپ قاپتۇ. مۇشۇك باغنىڭ ئىچكىرىسىگە قاراپ

يول ئاپتۇ. بىر ھازا ماڭغاندىن كېيىن، موماي تۇرغان راۋاقنىڭ تۈۋىگە كەپتۇ. راۋاقنىڭ ئۈستىگە يامىشىپ چىقىپتۇ. قارىغۇدەك بولسا، موماي مەخمەل كۆرپە، پەي ياستۇقلار ئۈستىدە ياتقۇدەك. بىر جۈپ قىز مومايىنى يەلپۈۋاتقۇدەك. مۇشۇك پۇتنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ، ئۇلارغا يېقىنلاپ كەپتۇ ۋە ئەڭگۈشتەرنى ئىزلەپ مومايىنىڭ ئەتراپىغا كۆز ساپتۇ. موماي ئۇيقۇ ئارىلاش بىر ئەسنىگەن ئىكەن، ئاغزىدىن ۋال ـ ۋۇل قىلغان بىر نۇر چىقىپ، پۈتۈن ئالەمنى يورۇتۇۋېتىپتۇ. مۇشۇك دەرھال راۋاقتىن چۈشۈپ، كۆر ـ گەنلىرىنى ئىتقا ئېيتىپتۇ. مۇشۇك يىرىم كۈن ئاۋارە بولۇپ بىر دانە چاشقان تۇتۇپتۇ. ئاندىن چاشقانغا ئۆز مۇددىئاسىنى ئېيتقان ئىكەن، چاشقان دەرھال ئۇنىڭ تەلىپىنى ئورۇنلاشقا قەسەم ئىچىپتۇ ھەم قۇيرۇقىنى سۇغا چىلاپ، ئاندىن قازانىنىڭ كۈيىسىگە مىلاپ، مۇشۇك بىلەن بىرلىكتە راۋاقتا يامىشىپتۇ. قارىغۇدەك بولسا، موماي خىرقىراپ ئۇخلاۋاتقىدەك، ئۇنىڭ يەلپۈۋاتقان قىزلارمۇ كۆزلىرىنى ئاچالماي، ھەدەپ ئۇگدەۋاتقۇدەك، چاشقان مۇشۇكنىڭ ئىشارىتى بىلەن چاندۇرماستىن كارىۋاتقا يامىشىپ، مومايىنىڭ ياستۇقى ئۈستىگە چىقىپتۇ، موماي كۈيىنىڭ ئاچچىقىغا چىدىماي، كەينى ـ كەينىدىن بىر نەچچىنى چۈشكۈرگەن ئىكەن، ئاغزىدىن ئەڭگۈشتەر چاچراپ چىقىپ، مۇشۇكنىڭ ئالدىغىلا چۈشۈپتۇ. مۇشۇك

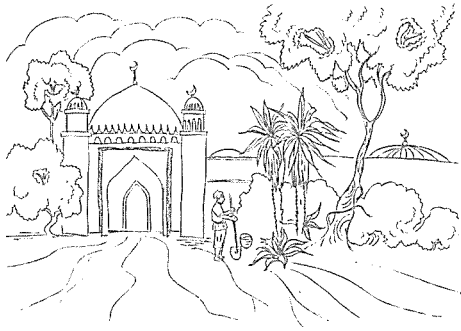

ئەڭگۈشتەرنى كاپ قىلىپ چىشلەپتۇ ـ دە، كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچ-قۇچە راۋاقتىن چۈشۈپ، ئىتنىڭ يېنىغا كەپتۇ. مومای ئېسىنى يىغىپ چاپارمەنلىرىنى مۇشۈكنى تۇتۇشقا بۇيرۇغاندا، ئىت بىلەن مۇشۈك ئاللىقاچان كۆلدىن چىقىپ بولغان ئىكەن.

قارىغۇدەك بولسا، ياسىن تېخىچە ئۇخلاۋاتقۇدەك. ئىت بىلەن مۇشۈك ئۇنى ئويغىتىپتۇ. ياسىن مۇشۈكنىڭ ئاغزىدا نۇر چېچىپ تۇرغان ئەڭگۈشتەرنى كۆرۈپ، خۇشاللىقىدا سەكرەپ ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. ئىت بىلەن مۇشۈك قانداق قىلىپ بۇ ئەڭگۈشتەرنى قولغا چۈشۈرگەنلىكىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. ياسىن غەزەپ بىلەن ئەڭگۈشتەرنى ئېلىپ بۇيرۇق قىلغان ئىكەن، ھېلىقى قارا نىيەت مومای دەرھال ئۇنىڭ ئالدىدا ھازىر بوپتۇ. ئۇلار ئۇنى دەرھال ئۆلتۈرۈپ، گۆشىنى بېلىقلارغا يەم قىلىپ بېرىپتۇ. ئاندىن ئۇ-چەيلەن تاماق يەپ ئولتۇرغاندا، ياسىن:

ــ ئەگەر شۇ تاپتا ئانامۇ قېشىمدا بولسا، نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ ھەا! ــ دەپتۇ.

ياسىن ئاخىرى ئانىسىنى ئەڭگۈشتەرگە تاپقۇزماقچى بولۇپ مۇنداق دەپتۇ:

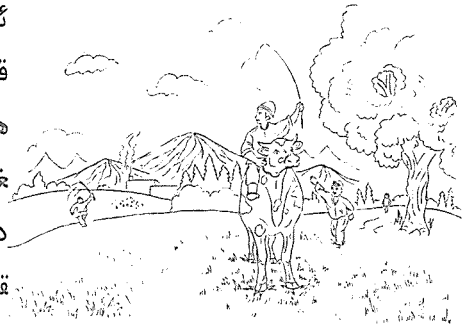

ــ ئەڭگۈشتىرىم، مېھرىبان ئانامدىن، قالدىم كۆپ يىل بىخەۋەر، تېپىپ بەرگىن ئانامنى، ساقايتقىن دىل يارامنى.

ياسىنىڭ سۆزى ئاياغ-

لىشىشى بىلەن تەڭ، ئەڭگۈشتەردىن ۋال - ۋۇل قىلىپ نۇر چاق-
ناپتۇ ۋە ئاشۇ نۇرلار ئارىسىدىن بىر يول ئېچىلىپتۇ. شۇ يول بە-
لەن ئازغىنە ماڭغان ئىكەن، بىر ئەسكى تاملىقتا ئۆلەر ھالەتتە
ياتقان ئانىسىنى ئۇچرىتىپتۇ. ئانا - بالا خۇشاللىقىدىن قۇچاق-
لىشىپ كۆرۈشۈپ، ئۇزاققىچە كۆز يېشى قىلىشىپتۇ. ئىت بىلەن
مۇشۇكمۇ ئۆزىنى تۇتالماي قېلىشىپتۇ. تۆتەيلەن بىر ھازا يىغا -
زار قىلىشقاندىن كېيىن، ئانا - بالا بىر - بىرىدىن ئايرىلغاندىن
بۇيان بېشىدىن ئۆتكەن كۈنلەرنى سۆزلىشىپتۇ.

ئاننىڭ سۆزىدىن ماۋۇلار مەلۇم بوپتۇ: ياسىننى ئۆيدىن
قوغلىۋەتكەن كۈننىڭ ئەتىسى ئانا باينىڭ ئۆيىگە بېرىپتۇ. بىر-
دەم كىر يۇغاندىن كېيىن، قورساقنىڭ ئاچلىقىدىن ماغدۇرى ئۇ-
زۇلۇپ، ھوشىدىن كېتىپتۇ. بۇ ھالنى كۆرگەن باي ئۇنى «ئۆلگەن
ئوخشايدۇ» دەپ ئويلاپ، خىزمەتكارلىرىغا ئەپچىقىپ كۆمۈۋېتىش-
كە بۇيرۇپتۇ، ئۆزى بىر نەچچە چاپارمەننى باشلاپ بېرىپ، نەزىر -
چىراغقا ئىشلىتىش نامى بىلەن ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ ئۈستىنى ئې-
چىپ، ياغاچ - تاشلىرىنى قايتۇرۇپ كەپتۇ. خىزمەتكارلار ئاننى
شەھەر سىرتىغا ئەپچىقىپ، بىر ئازگالغا تاشلاپتۇ - دە، ئۈستىگە
ئازراق تۇپا تاشلىۋېتىپ قايتىپ كېتىشىپتۇ. بىر ھازادىن كېيىن، ئانا ھوشى-
غا كېلىپ، شۇنداق قارىغۇ-
دەك بولسا، بىر ئازگالدا ياتـ-
قۇدەك، ئۇ، تىرىشىپ -

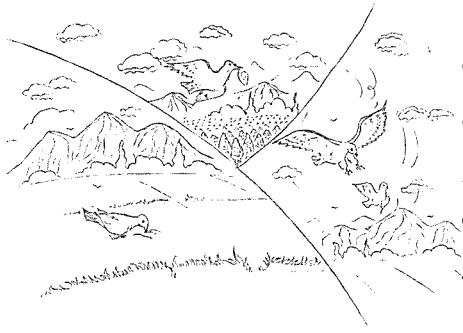

تىرمىشىپ، مىڭ جاپادا ئازگالدىن چىقىپتۇ ۋە چاۋار تېرىۋاتقان بىر خوتۇنغا ئۇچراپتۇ. ئىككىيلەن بىرەم مۇڭدىشىپ، بىر - بىرىنىڭ ھالىغا يېتىپتۇ. شۇنداق قىلىپ، ئىككى تۇل خوتۇن بىر كۈندە مىڭ ئۆلۈپ، مىڭ تىرىلىپ، بىرلىكتە تىرىكچىلىك قىلىپ كەپتۇ. ياسىننى سېغىنىپ، ئانىنىڭ كۆزىدىن ياش قۇرۇ - ماپتۇ، سۇرۇشتۇرۇپ دېرىكىنى ئالالماپتۇ...

شۇنداق قىلىپ ئانا - بالا تېپىشىپتۇ. ئۇلار ئەڭگۈشتەرىنىڭ خاسىيىتى بىلەن كېيىنكى ئۆمرىنى خۇشال - خۇرام ئۆتكۈزۈپ - تۇ. ئىت بىلەن مۇشۇكمۇ ۋەدىسىگە ۋاپا قىلىپ، ئۇلارنىڭ بوسۇ - غىسىنى ساقلاپتۇ.

بىلقۇتجان بۇ چۆچەكتىن بەك تەسىرلىنىپ كەتكەن بولغاچ - قا، نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي ئولتۇرۇپ قالدى. مۆھتەرەم بوۋاي ئۇنىڭ كەيپىياتىنى چۈشىنىپ مۇنداق دېدى:

— ھەي جېنىم بالام! ئۇلۇغ خەلقىمىز بىزگە «ياخشىلىق يەردە قالماس»، «ياخشىلىققا ياخشىلىق» دېگەن ھېكمەتلەرنى قال - دۇرۇپ كەتكەن. مانا بۇ چۆچەكتىمۇ يېتىم ئوغۇل ياسىن شۇنچە قىيىن ئەھۋالدا تۇرۇپمۇ بېشىغا ئۆلۈم كەلگەن يىلان، ئىت، مۇشۇكلەرنى قۇتقۇزۇۋالغانىدى، ئۇلار كېيىنكى كۈنلەردە ئۇنىڭ ياخشىلىقىغا ياخشىلىق قايـ

تۇرۇپ، ئۇنىڭ بەختلىك تۇرمۇشقا ئېرىشىشىگە سەۋەبچى بولۇپ قالدى. ھەتتا ئۇ ئاچلىقتىن يىقىلىپ ھوشىدىن كەتكەندە، ئۇلار ئۇنىڭ جېنىنى قۇتقۇزۇپ قالدى. بۇ چۆچەكنىڭ ھېكمىتى شۇ - كى، «كىچىككىنە ئىمكانىيىتىڭ بولسىمۇ، چوقۇم كىشىلەرگە ياخشىلىق قىلغىن، مىننەتسىز ياخشىلىق قىلساڭ بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى چوقۇم ئۇنىڭ جاۋابىنى كۆرىسەن» دېگەندىن ئىبارەت. شۇڭا، سەنمۇ چوقۇم كىشىلەرگە مىننەتسىز ياخشىلىق قىلىدىغان ئادەملەردىن بولۇشقا تىرىشىشىڭ كېرەك، شۇنداق قىلساڭلا كىشىلەرنىڭ ھۆرمەت تۆرىدىن ئورۇن ئالالايسەن ۋە بۇ ھاياتىي دۇنيادا ياخشى نام - نىشان قالدۇرۇپ كېتەلەيسەن.

— بوۋا، كىشىلەرگە قىلىنغان ياخشىلىق چوقۇم مىننەتسىز بولۇشى كېرەك، شۇنداقمۇ؟ — دېدى بىلقۇتجان.

— ئەلۋەتتە، كىشىگە قىلغان ياخشىلىق چوقۇم مىننەتسىز بولۇشى كېرەك. مىننەت قىلىش دېگەن نېمە؟ ئەگەر سەن بىرىگە ئازراق ياخشىلىق قىلىپ قويۇپلا، «مەن ساڭا ئۇنى قىلىپ بەردىم، بۇنى قىلىپ بەردىم، مەن شۇنداق قىلىپ بەرمىگەن بولسام ئۇنداق بولۇپ كېتەتتىڭ، بۇنداق بولۇپ كېتەتتىڭ» دەپ ئادەم بار - يوق دېمەستىن داۋراڭ سالساڭ، ئۇ كىشىنىڭ يۈزى تۆكۈلۈپ كېتىدۇ، سېنىڭ ياخشىلىقىڭغا جاۋاب قايتۇرۇش ئۇ - ياقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە ساڭا نەپرەتلىنىدۇ. شۇڭا

مىننەت قىلىشتىن قاتتىق ساقلىنىش كېرەك.

ــ مەن چۈشەندىم، ــ دېدى بىلقۇتجان قىزغىنلىق بىلەن، ــ قېرىنداشلىقتا مىننەتسىز، خالىس بولۇش ئىنتايىن مۇھىم ئىكەن. ئالدى بىلەن ئۆزىنى ئويلىماي، قارشى تەرەپنى ئويلاش، قارشى تەرەپنىڭ غېمىنى يېيىش هەممىدىن مۇھىم ئىكەن. شۇنداق قىلغاندىلا قېرىنداشلىق مېهىر ـ مۇھەببىتىنى هەقىقىي جارى قىلدۇرغىلى بولىدىكەن.

ــ قېرىنداشلىققا ۋاپادارلىق، دوستلۇق رىشتىمۇ باغلىنىپ كەتكەن بولىدۇ، ئەڭ مۇهىمى قېرىنداشلار ئارىسىدا قانداشلىق مۇناسىۋەت بار بولۇپ، كىشىلىك مۇناسىۋەت ۋە هاياتىي مەجبۇرىيەتنى ئادا قىلىشتا هەرقانداق مۇناسىۋەت قېرىنداشلىق مۇناسىۋەتكە يەتمەيدۇ. ئەمما بۇ مۇناسىۋەت توختىماي پەرۋىش قىلىشقا، مېهىر ـ مۇھەببەتنى ئۈزلۈكسىز كۈچەيتىپ تۇرۇشقا موهتاج. شۇڭا بۇ تەرەپلەرگىمۇ ئالاهىدە دىققەت قىلىش كېرەك.

بىلقۇتجان مۆهتەرەم بوۋاينىڭ سۆزىگە قايىل بولۇپ باش لىڭشىتتى. مۆهتەرەم بوۋاي ئوتتەك قىزغىنلىق بىلەن:

ــ ئوماق قوزام! يۇقىرىدىكى سۆزلىرىمنى چۈشەنگەن بولساڭ، مەن سەندىن تولۇق خاتىرجەم بولدۇم. ئەمدى قېرىنداشلىقنىڭ ئۈلگىسى قانداق بولىدىغانلىقى هەققىدىكى چۆچەككە دىققەت قىلغىن.

قېرىنداشلىقنىڭ ئۇلۇغلۇقى

بۇرۇننىڭ بۇرۇنسىدا بىر ئاكا ـ ئۇكا ئۆتكەن ئىكەن. ئاكىنىڭ تۆت بالىسى بار بولۇپ، بىر ـ بىرىگە يار ـ يۆلەكتە بولۇپتۇ ۋە ئۆز ـ ئارا ھۆرمەتلىشىپتۇ، ھېچقانداق نەرسىدىن قىزغىنىشماپتۇ.

بىر يىلى بۇ ئاكا ـ ئۇكا بۇغداي تېرىشىپ، مول ھوسۇل ئېلىشىپتۇ. چىققان مەھسۇلاتنى تەڭ بۆلۈشۈپتۇ. ئۆيگە يۆتكەپ كەتكىچە كەچ بولۇپ قاپتۇ ـ دە، خاماندا قونۇشۇپتۇ. يېرىم كېچە بولغاندا ئاكىنىڭ ئۇيقۇسى قېچىپ مۇنداق ئويلاپتۇ: ئۇكامنىڭ بالا ـ چاقىسى بولمىغان بىلەن يالغۇز ئادەمگە خىراجەت كۆپ كېتىدۇ. بالا ـ چاقا قىلىش ئۈچۈنمۇ پۇل لازىم بولىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ ياش، تەجرىبىسى كەم، تېرىقچىلىقنىڭ يولىنى بىلمەيدۇ، ئۇنىڭغا ياردەم قىلىش لازىم.

ئۇكىسىنىڭ ئۇخلاپ قالغانلىقىدىن پايدىلانغان ئاكا بىر قاچە غەلۋىر بۇغداينى ئۇكىسىنىڭ بۇغدىيىغا تۆكۈپ قويۇپتۇ.

ئۇكىسى سەھەرگە يېقىن ئويغىنىپ: مېنىڭ بالا ـ چاقىلىرىم يوق، چىقىمىم ئاز، ئاكام بالا ـ چاقىلىق، ئالغان مەھسۇلاتى ئۇنىڭغا يەتمەيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن مەن ئۇنىڭغا ياردەم قىلىشىم لازىم. مەھسۇلات ئېلىشتا ئاكامنىڭ ئەجرى كۆپ بولدى. قاراپ

تۇرۇپ بوغداينى تەڭ بۆلۈپ ئېلىشىم ئىنسابلىق ئىش ئەمەس، دەپ ئويلاپتۇ ـ دە، بىر قانچە غەلۋىر بۇغداينى ئاكىسىنىڭ بۇغدىيىغا قوشۇپ قويۇپتۇ. ئەتىسى تاڭ ئاتقاندا قارىغۇدەك بولسا، ھەر ئىككىسىنىڭ بۇغدىيى ئوخشاش تۇرغۇدەك. ھەيران بولۇشۇپتۇ ـ يۇ، مەلۇم سەۋەبنى باھانە قىلىپ ئەتىسى يەنە خاماندا قونۇشۇپتۇ.

ئاكا ـ ئۇكا يەنە ئالدىنقى كېچىدىكى ئىشلىرىنى تەكرارلىشىپتۇ. سەھەر ۋاقتىدا بىر ـ بىرى بىلەن دوقۇرۇشۇپ قاپتۇ ـ دە، ئەھۋال ئاشكارا بولۇپ قاپتۇ، شۇنىڭدىن كېيىن بۇ ئىككى تۇغقانىنىڭ ئىتتىپاقى تېخىمۇ كۈچىيىپتۇ.

بىلقۇتجان چۆچەك تۈگىشى ھامان بۇۋىسىغا مەنىلىك قارىدى. بۇ چۆچەك شۇنچە قىسقا بولسىمۇ، ئۇنىڭ قاتتىق ھاياجانلاندۇرغانلىقى مانا مەن دەپ چىقىپ تۇراتتى. مۆھتەرەم بوۋاي ئۇنىڭدىن:

ـــ بالام، بۇ چۆچەكتىن قانداق تەسىرات ئالدىڭ؟ ـــ دەپ سورىدى.

بىلقۇتجان قىزغىنلىق بىلەن بۇۋىسىنىڭ كۆزىگە تىكىلىپ تۇرۇپ دېدى:

ـــ بۇ نېمىدېگەن ئۇلۇغ قېرىنداشلىق ئۇلگىسى ـ ھە؟ مەن ھەقىقەتەن بايا سۆزلىگەن سۆزلىرىڭىزنى ئازراق چۈشىنەلمىگەن ئىدىم، بۇ چۆچەكنى ئېيتىپ بەرگىنىڭىزدىن كېيىن، مېنىڭ قېرىنداشلىق مېھرى ـ مۇھەببىتى توغرىسىدىكى چۈشەنچەم تولۇق ئايدىڭلىشىپ كەتتى. ھەممە ئىشتا قارشى تەرەپنى ئويلىغاندۇ

دىلا، قەبرىنداشلىق رىشتىسىنى تېخىمۇ چىڭىتقىلى بولىدىكەن.

مۇھتەرەم بوۋاي ئەقىللىق نەۋرىسىنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ ئالەمچە سۆيۈنۈپ كەتتى ـ دە:

ـــ جېنىم بالام! مۇشۇ تاتلىق سۆزلىرىڭ ئۈچۈن ئاغزىڭغا ناۋات سېلىپ قويغۇم كېلىۋاتىدۇ. خۇددى چوڭ ئادەملەردەكلا ئەتراپلىق سۆزلىدىڭ، كۆز نۇرۇم! ـــ دەپ، بىلقۇتجانىنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ ئەركىلەتتى.

بىلقۇتجان بوۋىسىنىڭ كۆڭلىگە ياقىدىغان يەنە بىرمۇنچە سۆزلەرنى قىلدى. مۇھتەرەم بوۋاي سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ مۇنداق دېدى:

ـــ خەلقىمىز ئارىسىدا ۋاپادار قەبرىنداشلار توغرىلىق ھېكايە ـ چۆچەكلەر ئاجايىپ جىق، ئىبرەتلەرمۇ تولۇپ ـ تېشىپ يېتىپتۇ. كىشىلىرىمىز ئۆتمۈشتىن بۇيان مانا مۇشۇ ئىبرەتلەردىن تولۇق پايدىلىنىپ، ئۆزلىرىنىڭ ئاكتىپ ھاياتلىق چۈشەنچىسىنى داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەن. ھالبۇكى، بىر توپ، بىر جەمئىيەتتە قەبرىنداشلار ئارا ئۆچەكىشىپ ئۆتىدىغان، بىر ـ بىرىگە ئورا كولايدىغان، بىر ـ بىرىگە قەست قىلىدىغان ئەھۋاللارمۇ دائىم يۈز بېرىپ تۇرىدۇ. خەلقىمىز بۇلاردىنمۇ يېتەرلىك دەرىجىدە ئىبرەت ئېلىپ تۇرغان. ئەي قەدىرلىك بالام! ئەمدى ساڭا ئاخىردا ساپ كۆڭۈل كىشىلەر ھەققىدە بىر چۆچەك ئېيتىپ بېرىمەن.

بىلقۇتجان خۇشال بولۇپ، چۆچەك ئاڭلاشقا تەمشىلىپ تۇردى.

ساپ كۆڭۈل يىگىت ۋە زىيھىنلىك قىز

بۇرۇنقى زاماندا، تېرىق تۇلۇمدا، يېتىم بۇلۇڭدا، ئوچاق كۈ-لۈڭدا بولغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، شەھەرگە يىراق يېزىنىڭ چې-تىدە بىر يېتىم بالا بولغان ئىكەن. ئۇ ئۆزى يۇرتىدا قانچە ئىش-لىسىمۇ، قورسىقى تويغۇدەك غىزا، ئۇچىسى ئىسسىغۇدەك كى-يىمگە ئېرىشەلمەپتۇ. ئاخىر بېلىنى چىڭ باغلاپ، باشقا يۇرتلارغا قاراپ مېڭىپتۇ.

يېتىم بالا ئۇندا ئىشلەپ، بۇندا كەچلەپ دېگەندەك، يۇرت ئا-رىلاپ يۈرۈپ، ئاردىدىن بىر نەچچە كۈننى ئۆتكۈزۈپتۇ. لېكىن ھەممە يەردە «قازانىنىڭ قولىقى تۆت» بولغاچقا، بارغان يېرىنىڭ ھېچبىر يىدىن كۆڭلى سۈ ئىچمەپتۇ.

ئۇ يول يۈرۈپ، يول يۈرگەندىمۇ مول يۈرۈپ، ئاردىدىن بىر نەچچە كۈنلەر ئۆتكەندە، بىر ئېرىقنىڭ بويىغا كېلىپ، ئارام ئې-لىپ، سۇ ئىچىپتۇ، كۆمۈشتەك سۈزۈك ۋە شېرىن بۇ سۇ يىگىت-نىڭ كۆڭلىگە يېقىپ قاپتۇ. يۇز ـ كۆزىنى يۇيۇپ سەگىگەندىن كېيىن، بېلىدىكى پۇچۇق ناننى ئېلىپ، سۇغا چىلاپ يېيىشكە باشلاپتۇ. بۇ چاغدا سۇدىن يىگىتنىڭ ئالدىغا بىر ئالما ئېقىپ كەپتۇ. يىگىت ئۇنى ئاپتۇ. قارىسا، چىرايلىق قىزىرىپ پىشقان ئالما. يىگىت كۆپ ئويلاپ ئولتۇرمايلا ئالمىنى يەپ قويۇپتۇ. كې-

يىن قولىنى چايقاپ ئولتۇرۇپ: بۇ ئالمىمۇ ماڭا ئوخشاش بىر بىچارە غېرىبنىڭ ئاران تاپقان ئوزۇقى بولغىيدى، ئۇ، بۇنى يىتىۋېرىپ قويۇپ، ئۆزى نەلەردە قاقشاپ يۈرگەندۇ؟ مەن ئالمىنى ئويلىماي يەپ قويۇپتىمەن، ئۆتكەن ئىشقا سالاۋات قىلىپ، ئالمىنىڭ ئىگىسىنى تاپاي ـ دە، ئالمىنى يەپ قويغانلىقىمنى ئېيتىپ، رازىلىقىنى ئالاي، دەپ ئويلاپتۇ.

ئۇ ئېرىق ياقىلاپ ئالما ئېقىپ كەلگەن تەرەپكە قاراپ مېڭىپتۇ. ئۇ ماڭغە ـ ماڭغە قىرلاردىن ئېشىپتۇ. بەل ـ پۇتى تېلىپتۇ. ئاخىر ئېرىقنىڭ بېشىغا بېرىپتۇ. قارىسا بۇ ئېرىق چوڭ بىر باغنىڭ شورىسىغا بېرىپ تاقىلىپتۇ. يىگىت باغنى ئايلىنىپ قارىسا، يېقىن ئەتراپتا بۇ باغدىن باشقا ھېچنېمە يوق. يىگىت «مەن يېگەن ئالما مۇشۇ باغنىڭ ئالمىسى بولسا كېرەك، باغقا كىرىپ، باغۋەننىڭ رازىلىقىنى ئېلىپ كېتەي» دېگەن نىيەتكە كېلىپ، باغنىڭ ئىشىكىگە قەدەم بېسىپتۇ. ئىچكىرى كىرىپ قارىسا، سالقىن ئۇچەك ئاقارغان، مەڭزى ئالمىدەك قىزىل ئوتتۇرا بوي بىر دېھقان قولىدىكى كەتمىنىنى ئېرىقتا چايقاپ تۇرغىدەك. يىگىت بۇڭاينىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام بېرىپتۇ. سالام ئالغان دېھقان:

ــ ئوغلۇم، ئۆزۈڭ كىم بولىسەن؟ بۇ يەرلەردە نېمە ئىش قىلىپ يۈرىسەن؟ ــ دەپ سوراپتۇ.

يىگىت بېشىدىن ئۆتكەنلەرنى بىر قۇر بايان قىلىپ كېلىپ، ئالمىنىڭ ئىگىسىنى تېپىپ رازىلىق ئېلىش ئۈچۈن بۇ تەرەپكە كەلگەنلىكىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. دېھقان يىگىتنىڭ ساپ كۆڭلىگە

قايىل بولۇپ، بۇ يىگىتنىڭ ئۆزىگە كۈيۈئوغۇل قىلىشنى كۆڭلىگە پۈكۈپ مۇنداق دەپتۇ:

ــ ئوغلۇم، بۇ گېپىڭنى ئاڭلىغان باغۋەن سېنىڭدىن رازى بولماي تۇرالامدۇ؟ بىراق، ئالمىنى پەرۋىش قىلدۇرغان ئادەم ئۇ - چۈن بۇ سۆز كۈپايە قىلمايدۇ.

ــ ئەگەر ئۇ كىشى ئۆزرەمنى قوبۇل قىلماي، مەندىن نېمە - نى تەلەپ قىلسا، تەلىپىنى ئورۇنداپ، رازىلىقىنى ئېلىشقا تەي - يارمەن، ــ دەپتۇ يىگىت.

ــ بەللى ئوغلۇم، مۇرادىڭغا يەت، ــ دەپتۇ دېھقان، ــ سەن سۈدىن سۈزۈپ ئېلىپ يېگەن ئالما ئەسلىدە مېنىڭ يالغۇز قە - زىمغا ئاتاپ ئۆزۈلگەن ئىدى. مەن ئۇنى ئېلىپ ئېرىقتىن ئاتلە - غاندا، قولۇمدىن سۇغا چۈشۈپ كەتتى. شۇڭا ئارقىسىدىن ئانچە قوغلاشمىغان ئىدىم. گېپىڭگە قارىغاندا، ئۇ ئالما ساڭا نېسىپ بوپتۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن مەنمۇ بايىلا رازى بولغان ئىدىم، بىراق نېسىۋىنىڭ ئىگىسى بولغان قىزىم تېخى بۇ گەپنى ئاڭلىمىدى. مەن قىزىمغا سېنىڭ ئىلتىماسىڭنى ئېيتاي، سېنىڭ شۇنچىلىك يولنى رازىلىق ئېلىش ئۈچۈن بېسىپ كەلگىنىڭنى ئاڭلىسا، ئۇ - مۇ رازىلىق بېرەر...

دېھقان شۇنداق دەپ ئۆيىگە كىرىپ كېتىپ، خېلىدىن كېيىن چىقىپ يىگىتكە:

ــ قىزىم: «شۇ يىگىت ئېغىر كۆرمىسە، مېنى ئۆز نىكاھىغا ئېلىپ، باغنى بىر ئايلاندۇرسا رازى بولاي» دېدى، ــ دەپتۇ.

يىگىت بۇنىڭغا رازى بوپتۇ. شۇنىڭ بىلەن دېھقان بالىنى ئۆ -

يىگە باشلاپ كېرىپ، يىراق - يېقىنىدىكى تۇغقانلىرىنى يىغىپ، توي قىلىپ، قىزىنى بېرىپتۇ. نىكاھ تۇگىگەندىن كېيىن يىگىت قىز بار ئۆيگە كىرسە، ئۆينىڭ تۆردە ئايدىن يورۇق، كۈندىن نۇرلۇق، پەرىزاتتەك بىر قىز ئولتۇرغۇدەك. يىگىت: مەن باشقا ئىلارنىڭ ئۆيىگە كىرىپ قالغان ئوخشايمەن، دەپ ئويلاپ ئارقىسىغا يېنىپتىكەن، قىز ئۇنىڭغا تەزىم قىلىپ تۇرۇپ:

— مېنى يالغۇز تاشلاپ نەگە بارىسىز؟ — دەپتۇ. يىگىت يەردىن ئۈستۈن قارىماي تۇرۇپ:

— ئۆز ئۆيۈمگە، — دەپتۇ.

— ئۆز ئۆيىڭىز مۇشۇ، — دەپتۇ قىز، — مەن سىزنىڭ نىكاھلاپ ئالغان جۇپتىڭىز.

— سىز راست دېھقانىنىڭ قىزىمۇ، — دەپتۇ يىگىت كۆزلىرىگە ئىشەنمەي.

— ھە... ئە، — دەپتۇ قىز.

— ئاناڭ بولسا دادىڭىز يالغانچىكەن، مېنى ئالداپتۇ، — دەپتۇ يىگىت.

— دادام سىزنى نېمە دەپ ئالداپتۇ؟ — دەپتۇ قىز.

— قىزىمنىڭ قولى تۇتماس، پۇتى باسماس، كۆزى كۆر-مەس، بېشى تاز دېگىنى ئالدىغىنى ئەمەسمۇ؟ — دەپتۇ يىگىت.

— دادامنىڭ ئۇ گېپى سىزنى ئالدىغانلىقى ئەمەس، ئۇ سۆز-ده سىر بار. دادامنىڭ مېنى تاز دېگىنى بېشى بوش دېگىنى، كۆزى كور دېگىنى نامەھرەمنى كۆرمىدى دېگىنى، پۇتى باسماس دېگىنى يامان يولغا ماڭمىغان دېگىنى، قولى تۇتماس دېگىنى باشقىلارنىڭ

قولىنىڭ ئۇچىنى تۇتمىغان دېگىنى.

يىگىت قىزنىڭ كۆڭلىنىڭ ساپلىقىغا، زېھنىنىڭ ئۆتكۈرلۈ-كىگە، دېھقان بوۋاينىڭ ئەقلىگە ھەيران بولۇپ، قالغان ئۆمرىنى شۇلار بىلەن بىللە ئۆتكۈزۈپتۇ.

بىلقۇتجان بۇ چۆچەكتىن بەك تەسىرلىنىپ كەتتى. ئۇ بۇ-ۋىسىنىڭ سۆزىنىمۇ كۈتمەستىنلا:

— بوۋا، سىز ئېيتقان چۆچەكتىكىدەك كىشىلەرنى رېئال تۇرمۇشىمىزدىنمۇ تاپقىلى بولىدىغۇ دەيمەن، — دېدى.

— ئەلۋەتتە، — دېدى مۆھتەرەم بوۋاي، — ئاق كۆڭۈل كىشىلەر ئارىمىزدا ناھايىتى كۆپ. بەزىلەر: «ھەددىدىن ئارتۇق ئاق كۆڭۈللۈك ئەخمەقلىق» دەپ قارايدۇ. ئەمما بۇنداق قاراش خاتا. جەمئىيەتتە ئاق كۆڭۈل، سەمىمىي ئادەملەر قانچە كۆپەيگەنسېرى، كىشىلەرنىڭ بىر - بىرىگە بولغان ئىشەنچىسى شۇنچە كۈچىيىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن سەنمۇ ھەر ئىشقا ئەقىل ئىشلىتىشكە، ئاق كۆ-ڭۈل، سەمىمىي بولۇشقا تىرىشچانلىق كۆرسىتىشىڭ كېرەك. شۇنداق قىلغاندىلا، بەخت يولۇڭ داغدام بولىدۇ.

كىتاب ئىسمى: بىلقۇت بالىلار چۆچەكلىرى
تۈزگۈچى: بىلقۇت شىركىتى
مەسئۇل مۇھەررىرى: گۈلباھار، يالقۇن روزى
مەسئۇل كوررېكتورى: قەيۇم تۇرسۇن
لايىھىلىگۈچى: ئەنۋەر تۇرسۇن، ئىلشات (خەتتات)، ئىلياس (رەسسام)
مەخمۇتجان (رەسسام)
نەشرىيات: شىنجاڭ ئېلېكترون ئۇن ـ سىن نەشرىياتى
ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى شىخۇڭ غەربىي يولى 36 ـ نومۇر
پوچتا نومۇرى: 830000
تارقاتقۇچى: شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى
باسما زاۋۇت: شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتى
فورماتى: 1168×850 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى: 2.5
نەشرى: 2010 ـ يىل 8 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
بېسىلىشى: 2010 ـ يىل 8 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
كىتاب نومۇرى: ISBN 978-7-900511-10-2
باھاسى: 240 يۇەن (جەمئىي 30 تۈر، يەككە باھاسى 8.00 يۇەن)